

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБОМ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 6 курсу, 613 групи

Кітар Соріна Анжівна

Керівник: доктор психологічних наук,
професор **Іванчук М.Г.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 6 від 22 листопада 2022 р.*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
<i>1.1 Формування пізнавальних умінь молодших школярів – актуальна проблема психолого-педагогічних досліджень учених</i>	7
<i>1.2 Основні аспекти формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності</i>	16
<i>1.3 Аналіз змістового потенціалу інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у розрізі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності</i>	24
Висновок до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
<i>2.1 Виявлення рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів</i>	31
<i>2.2 Модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»</i>	36
<i>2.3. Особливості реалізації моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та результати її впровадження</i>	43
Висновок до розділу 2	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освіта в Україні націлена на формування умінь самостійного здобуття нових знань, нових форм діяльності, здатності до творчої діяльності, готовності до самовдосконалення. На цьому наголошено і в Державному стандарті початкової загальної освіти, в якому окреслено вимоги до цілеспрямованої пізнавальної діяльності, мотивації до навчання та саморозвитку,.

Як доведено вченими психологами для кожного вікового періоду характерна провідна діяльність, під впливом якої відбуваються зміни у психіці дитини. Особливого значення у молодшому шкільному віці набуває навчальна діяльність, як пізнавальна. Актуальність питання пізнавальної діяльності визначається вимогами до розвитку пізнавальної активності та її важливістю для розвитку у молодшому шкільному віці. Ефективність пізнавальної діяльності визначається рівнем сформованості пізнавальних умінь.

Проблема формування пізнавальних умінь є однією з найважливіших проблем сучасної педагогіки і постає як одна з важливих умов формування в учнів потреби в отриманні нових знань та оволодіння вмінням самостійної пізнавальної діяльності.

Сучасний освітній процес немислимий без пошуку нових, продуктивних технологій, спрямованих на формування уміння усвідомлювати значення своєї діяльності, зумовлювати її цілі та завдання, шукати методи її розв'язання та вдосконалення умінь саморозвитку та самоосвіти. Всі ці компоненти є характерними для проектної діяльності й радикально відрізняють її від традиційних методів. У процесі роботи над проектом учні повинні самі ставити мету та завдання, визначати шляхи їх досягнення, знаходити, систематизувати та аналізувати потрібну інформацію, робити висновки, представляти кінцевий результат своєї діяльності.

Проблема формування пізнавальних умінь широко відображена у науково-педагогічній та методичній літературі.

Стан вивчення проблеми дослідження. Розв'язання проблеми формування пізнавальної діяльності молодших школярів у навчальному процесі досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: Л. Виготський, О. Савченко, В. Сухомлинський, Е. Баффі, Дж. Брунер, Е. Говен, Я. Коменський, З. Контануєте, К. Кімборльд,

Б. Роуем, Х. Хеден, у роботах яких наголошується на засобах та умовах активізації навчальної діяльності, розвитку навчального інтересу, мотивації до активності і самостійності.

Основні аспекти активізації і розвитку пізнавальної діяльності особистості привертали увагу науковців з психології та педагогіки. Значний внесок у розв'язання проблеми зробили як українські, так і зарубіжні педагоги: Н. Бібік, В. Вербицька, Н. Кудикіна, В. Онищук, В. Паламарчук, І. Підласий, Е. Полат, та психологи Г.Костюк, С.Максименко, О.Скрипченко та ін. Значна кількість досліджень пов'язана з різними аспектами поліпшення ефективності активізації пізнавальної діяльності в освітньому процесі початкової школи за допомогою ігор або їх комплексів: Л. Артемова, А. Вербицький, П. Підкасистий, О. Янковська.

Сензитивність для формування пізнавальної діяльності у молодшому шкільному віці переконливо аргументується у дослідженнях відомого науковця психолога І. Беха.

Етапи становлення методу проєктів у навчальній діяльності школярів вивчено С.Гончаренком, О.Савченко, Н.Котелянець та ін. Розробкою проєктної технології займаються як вітчизняні вчені, зокрема, О.Коберник, О.Піхота, В.Шульгін, так і зарубіжні – Е.Заір-Бек, В.Кілпатрік, Л.Левін. Науковець В.Вербицький обґрунтовує ідеї використання методу проєктів у позашкільній роботі, а В.Ворона досліджує його переваги у позакласній роботі.

Узагальнення результатів аналізу нормативної, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури підкреслює значимість формування пізнавальних умінь особистості для гнучкого адаптування в мінливих життєвих ситуаціях, самостійного здобуття необхідних знань, здатності працювати з інформацією.

Актуальність проблеми та інтерес до неї на етапі сьогодення і визначили тему нашого магістерського дослідження: **Формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».**

- **Мета дослідження полягає:** у теоретичному обґрунтуванні й моделюванні оптимізації процесу формування пізнавальних умінь молодших школярів, засобом проєктувальної діяльності у навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз наукового доробку вчених з проблеми пізнавальних умінь молодших школярів й розкрити значення проєктувальної діяльності в процесі їх формування.

2. Розкрити потенціал змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в контексті означеної проблеми та розробити модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

3. Виявити рівні сформованості пізнавальних умінь молодших школярів.

4. Розробити, апробувати й обґрунтувати ефективність створеної моделі щодо оптимізації формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Об'єкт дослідження: процес формування пізнавальних умінь молодших школярів.

Предмет дослідження: формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань нами використовувався комплекс взаємопов'язаних й взаємодоповнюваних **методів дослідження:** теоретичний аналіз психолого-педагогічної, навчальної та науково-методичної, літератури, матеріалів науково-практичних конференцій, аналіз програм початкової школи, підручників та навчальних посібників з предметів початкової школи, аналіз основних понять дослідження, педагогічне моделювання, педагогічна діагностика, спостереження за перебігом процесу навчання.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні розуміння поняття «пізнавальні уміння» та розкритті особливостей формування пізнавальних умінь у молодших школярів; моделюванні процесу оптимізації формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Практичне значення дослідження - розроблена модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності може застосовуватись у цілеспрямованій роботі учителів початкових класів з формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Апробація результатів та публікації. Основні теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено у матеріалах тез на п'ятій Міжнародній студентській конференції Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень. м.Київ Україна.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

1.1. Формування пізнавальних умінь молодших школярів – актуальна проблема психолого-педагогічних досліджень учених

У педагогічній науці відбувається переосмислення методологічних основ освіти у зв'язку із запитами суспільства. Науковими підставами концепції освіти є методологічні підходи визначальні напрями розвитку системи освіти.

Термін «підхід» використовується для позначення сукупності ідей, принципів, методів, що лежать в основі вирішення проблем.

Методологічний підхід в освіті та педагогіці розглядається як система принципів і методів вивчення, проектування та організації освітнього процесу, яка складається на основі знань і закономірностей взаємодії елементів освітнього процесу (Зайченко, 2008).

У сучасній освіті існує безліч підходів: діяльнісний, компетентнісний, антропологічний, культурологічний, особистісно-орієнтований, аксіологічний тощо. Будь-який із цих методологічних підходів через сукупність загальних принципів визначає мету освіти, відбір змісту та організацію освітнього процесу, оцінку результатів. Сучасна модель освіти реалізується на основі методологічних підходів, які тісно взаємодіють та доповнюють один одного.

В основу Державного стандарту початкової загальної освіти (2018) покладено інтегровано-діяльнісний підхід, пріоритетним напрямком якого є реалізація розвиваючого потенціалу освіти, формування універсальних навчальних дій, що забезпечують школярам вміння вчитися, здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

Інтегровано-діяльнісний підхід, що лежить в основі Державного стандарту (2018) передбачає:

- виховання та розвиток якостей особистості, що відповідають вимогам інформаційного суспільства, інноваційної економіки, завданням побудови демократичного громадянського суспільства на основі толерантності, діалогу

культур та поваги до багатонаціонального та полікультурного українського суспільства;

- перехід до стратегії соціального проектування та конструювання в системі освіти на основі розробки змісту та технологій освіти, що визначають шляхи та способи досягнення соціально бажаного рівня (результату) особистісного та пізнавального розвитку учнів;

- визнання вирішальної ролі змісту освіти й способів організації освітньої діяльності та навчального співробітництва у досягненні цілей особистісного, соціального та пізнавального розвитку учнів;

- орієнтацію на результати освіти як системотворчий компонент стандарту, де розвиток особистості учня на основі засвоєння універсальних навчальних дій, пізнання та освоєння світу становить мету та основний результат освіти;

- врахування індивідуальних вікових, психологічних та фізіологічних особливостей учнів, ролі та значення видів діяльності та форм спілкування для визначення цілей освіти, виховання та шляхів їх досягнення;

- забезпечення наступності дошкільної, початкової загальної, основної та середньої (повної) загальної освіти;

- різноманітність індивідуальних освітніх траєкторій та індивідуального розвитку кожного учня, які забезпечують зростання творчого потенціалу, пізнавальних мотивів, збагачення форм навчального співробітництва та розширення зони найближчого розвитку.

Цей підхід у нашому дослідженні є основним.

Однак, поряд із інтегровано-діяльнісним підходом ми розглядатимемо особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи, застосування яких дозволить ефективно організувати роботу з формування пізнавальних умінь на уроках «Я досліджую світ».

Вибір особистісно-орієнтованого підходу визначений методологією нашого дослідження, оскільки забезпечує опору на суб'єктний досвід кожного учня, унікальність його особистості. Принципами особистісно-орієнтованого підходу є

принцип суб'єктності, індивідуальності, самоактуалізації, вибору, творчості та успіху, довіри, підтримки тощо (Якиманська, 1999).

Особистісно-орієнтований підхід, як стверджують дослідження учених, може бути визнаний як організація характерного педагогічного процесу, безпосередньо орієнтованого на розвиток та саморозвиток особистісних якостей індивіда (Бех, 1998).

Ідея компетентнісного підходу – одна з відповідей на питання, який результат освіти необхідний особистості та затребуваний сучасним суспільством. Усередині компетентнісного підходу виділяються два базові поняття: «компетенція» та «компетентність».

Вирізнимо часто синонімічно використовувані поняття «компетенція» і «компетентність»: компетенція — сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що ставляться до певного кола предметів і процесів. Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та предмету діяльності (Савченко, 2014).

Компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів.

Таким чином, дані підходи забезпечують досягнення запланованих результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти та створюють основу для самостійного успішного засвоєння учнями нових знань, умінь, компетенцій, видів та способів діяльності.

Діяльність людини визначає сутність формування особистості, вона являє собою специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання та творче перетворення навколишнього світу, включаючи самого себе та умови свого існування.

Розвиток учнів великою мірою залежить від діяльності, що вони виконують у процесі навчання. Діяльність – це сукупність дій, вкладених у досягнення цілей.

Діяльність може бути репродуктивною та продуктивною. Залежно від того, який вид діяльності переважає, по-різному впливає на розвиток дітей навчання.

Пізнавальна діяльність завжди викликала пильну увагу педагогів та психологів. Вивчення пізнавальної діяльності бере свій початок у філософії. Великий внесок у її вивчення зробили Сократ, Аристотель, Платон, Ф. Бекон, Декарт та інші. Пізнання – це процес цілеспрямованого активного відображення дійсності у свідомості людини. Філософські проблеми пізнання становлять предмет теорії пізнання чи гносеології. Теорія пізнання відповідає на питання, що таке пізнання, які його основні форми, які закономірності переходу від незнання до знання, що таке суб'єкт і об'єкт пізнання, яка структура пізнавального процесу, що таке істина і який її критерій, а також на багато інших. У філософію термін «теорія пізнання» запровадив шотландський філософ Дж. Ферр'єр у 1854 р. Удосконалення засобів пізнання – невід'ємна частина історії людської діяльності (Зайченко, 2008).

Поняття діяльності формується на основі філософського та психологічного розуміння діяльності, як пізнання навколишнього світу.

Сучасна психолого-педагогічна теорія вважає пізнавальну діяльність ядром дидактики і характеризує її як організацію дій учнів, вкладених в усвідомлення і вирішення конкретних навчальних проблем з допомогою сукупності методів – прийомів діяльності, які ведуть до досягнення певної мети. Під організацією пізнавальної діяльності розуміється система впорядкованих та послідовних дій вчителя та учнів, які забезпечують створення дидактичних умов, виконання навчальної роботи та цілеспрямоване керівництво цим процесом.

Пізнавальна діяльність у дидактиці представляється як алгоритм: інтерес – воля – увага – думка – пошук, кінцевим елементів якого є пошук учням раціонального способу оволодіння знаннями.

В структурі пізнавальної діяльності виділяємо мотиви, мету, навчальні дії та операції, засновані на змісті навчання, результат. Як мета діяльності виступає продукт, який може представляти реальний фізичний об'єкт, створений людиною чи певні знання, вміння, навички, які набувають у ході діяльності, творчого результату (Дубравська, 2017).

Як основні складові діяльності виділяють дії та операції. Дією ще називають частину діяльності, яка має самостійну, усвідомлену людиною мету. Як засоби здійснення діяльності для людини виступають ті інструменти, якими вона користується, виконуючи ті чи інші дії та операції.

Завершується пізнавальна діяльність результатом, що є важливим показником розвитку знань та умінь особистості.

Предметом діяльності називається те, із чим вона безпосередньо має справу. Наприклад, предметом пізнавальної діяльності є різного роду інформація, а предметом навчальної діяльності – знання, вміння та навички, предметом трудової діяльності – створюваний матеріальний продукт.

Таким чином, метою пізнавальної діяльності є формувальна особистість з її мотивами, потребами, прагненнями та можливостями до оволодіння певним рівнем освіти.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття «пізнавальна діяльність». Розглядаючи це поняття багато дослідників не дають чіткого визначення.

Деякі вчені розумію її як «діяльність, що дає знання про навколишній світ, що формує вміння організовувати, спрямовувати дії на вирішення певних пізнавальних завдань, розвиває здатність мислити, що прищеплює навички розумової роботи», інші вважають, що пізнавальна діяльність – це «усвідомлені, цілеспрямовані процеси, що виражають активне ставлення учнів до оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а також способами їх отримання» (Дубравська, 2017).

Отож, низка вчених розглядають пізнавальну діяльність як процес, інші як свідому діяльність. Є й інші підходи. Під пізнавальною діяльністю В. Дрозіна розуміє властивість особистості, що характеризується: наявністю пізнавальних потреб та глибоко осмислених мотивів пізнавальної діяльності; постійним прагненням відкрити нові знання, способи дії.

На думку дослідників пізнавальна діяльність – це єдність чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення та практичної діяльності.

Психолог О. Леонтьєв визначає пізнавальну діяльність як «сукупність інформаційних процесів та мотивації, як спрямовану, активність пошуково-дослідних процесів, що лежать в основі отримання та переробки інформації» (Дубравська, 2017).

Дане поняття з нашого погляду найповніше розглядає сутність пізнавальної діяльності, оскільки пізнання дійсності виникає з урахуванням взаємодії з інформацією. Здатність до пізнання починає з'являтися в людини з раннього дитинства у вигляді органів чуття (зору, дотику, слуху, нюху, смаку), а в результаті включення у процес пізнання вимови відбувається перехід від зовнішніх пізнавальних дій до внутрішніх. Пізнання у дітей дошкільного та перед шкільного віку здійснюється вже в рамках практичної поведінки, ігрової діяльності та спрямоване на набуття знань, умінь та навичок необхідних у повсякденному житті. У молодшому шкільному віці учні повинні засвоювати уже наукові знання, виділяти об'єкт і спостерігати за ним, запам'ятовувати і відтворювати, аналізувати інформацію, і навіть відтворювати образи предметів, явищ з урахуванням словесного опису, креслення, схеми, малюнка тобто, дій, вкладених у роботу з інформацією.

Найбільш інтенсивно пізнавальна діяльність починає формуватися у молодшому шкільному віці, коли саме вчення стає провідною діяльністю. У цей віковий період відбувається розвиток головних психічних новоутворень, і перш за все основ теоретичного мислення та свідомості, націлених на розкриття закономірностей розвитку предметів.

Необхідною умовою розвитку пізнавальної діяльності є формування вмінь пізнавальної діяльності.

Важливу значення у вивченні умінь мають теоретичні основи психології діяльності, розроблені Б. Ананьєвим, Г. Костюком, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном, Л. Виготським, В. Давидовим (Дубравська, 2017).

Розглянемо деякі підходи щодо визначення поняття «уміння».

Поняття «уміння» у науковій літературі трактується неоднозначно.

Вміння визначаються як освоєна людиною здатність виконання дій, що забезпечуються сукупністю набутих знань і навичок, що веде до досягнення мети в умовах, що змінюються. Вміння – вища людська якість, формування якої є кінцевою метою освітнього процесу, його завершенням.

На основі поданого визначення «пізнавальної діяльності» та поняття «вміння» під *пізнавальними вміннями молодших школярів* розумітимемо сукупність дій спрямованих на пошук, обробку, транслявання, зберігання та застосування інформації в практичній діяльності, вміння самостійно результативно мислити та працювати з інформацією в сучасному світі.

Уміння пізнавальної діяльності включають (Катеруша, 2009):

- вміння пошуку та збору необхідної інформації – передбачає вміння знаходити інформацію за заданою основою, суттєвими ознаками, а також проводити збір знайденої інформації.

- вміння обробки інформації – передбачає переробку і фіксацію інформацію різними способами (словесно, як таблиці, мальованої схеми, графічно), оцінювання інформації.

- вміння використовувати інформацію у практичній діяльності – передбачає створення інформаційного продукту.

- вміння транслявання та зберігання інформації – передбачає накопичення, структурування, систематизацію та передачу інформації з використанням різних каналів та способів передачі.

Усі перелічені вміння припускають роботу з інформацією, оскільки пізнання навколишнього світу виникає на основі взаємодії з інформацією.

Під інформацією розуміємо «відомості, дані, що є об'єктом передачі, зберігання та переробки». Таким чином, інформація – це нові відомості, що передаються людьми усним, письмовим та іншим способом. Основними властивостями інформації є: достовірність, повнота, точність, цінність, своєчасність, зрозумілість, доступність, стислість тощо. Навчити учнів працювати із джерелами інформації – найважливіше завдання сучасного навчання. В даний час зазначено, що

«в результаті вивчення всіх без винятку предметів початкової школи випускники повинні набути первинних навичок роботи з інформацією».

У змісті початкової освіти визначені метапредметні результати, які мають відображати «використання різних способів пошуку, збору, обробки, аналізу, організації, передачі та інтерпретації інформації відповідно до комунікативних і пізнавальних завдань та технологій навчального предмета.

Для досягнення метапредметних результатів необхідно формувати метапредметні дії молодших школярів. Метапредметні дії – це дії, які формуються на будь-якому занятті. В початковій школі представлено чотири види універсальних навчальних дій: пізнавальні (забезпечують здатність до пізнання навколишнього світу, особистісні (відбивають систему ціннісних орієнтацій) школяра, його ставлення до різних сторін навколишнього світу), комунікативні (забезпечують здатність здійснення продуктивного спілкування у спільній діяльності, проявляти толерантність у спілкуванні, дотримуючись правил поведінки), регулятивні (здатність справлятися з життєвими завданнями, контролювати свій час та керувати ним, планувати цілі та шляхи їх досягнення та встановлювати пріоритети); це здатність розв'язувати завдання, приймати рішення і вести переговори), вміння самостійно вибирати літературу, що цікавить; користуватися довідковими джерелами для розуміння та отримання додаткової інформації».

Таким чином, робота з інформацією розглядається як компонент метапредметних результатів і від їх результатів залежатиме все подальше навчання у школі.

Вміння працювати з інформацією учні можуть освоювати на будь-яких уроках, а також у позаурочній діяльності при виконанні деяких видів завдань, а саме:

1. З неповними вихідними даними, що вимагають прийняття рішення про те, які саме відомості необхідні для виконання цих завдань.
2. Вимагають пошуку додаткових відомостей у підручниках з інших предметів, у довідниках, енциклопедіях та інших виданнях.
3. З укладанням самостійних висновків з урахуванням отриманих відомостей.

4. З виконанням реферування чи конспектування будь-яких джерел інформації.

5. З двома або більше способами організації, що задають порядок відносного розташування об'єктів (алфавітний, порядковий, тематичний, хронологічний тощо).

6. З поданням будь-яких наявних чи отриманих відомостей у двох або більше видах: текст, таблиця, діаграма, графік, малюнок, схема.

7. З поданням (викладом) тих самих відомостей двома чи більше способами, орієнтованих на різну аудиторію.

8. Що передбачає виконання будь-яких самостійних дій з технікою для прийому, передачі або обробки інформації.

При розробці навчальних завдань, що ґрунтуються на роботі з інформацією, необхідно передбачати такі вимоги:

- знання повинні враховувати природу та специфіку формування даного вміння;
- забезпечувати роботу учнів у зоні найближчого розвитку;
- відповідати етапу формування вміння;
- враховувати міжпредметні зв'язки та створювати умови для перенесення умінь в інші освітні галузі.

Активізація пізнавальної діяльності вимагає від педагога нового підходу до мотиваційно-емоційної сфери особистості учня, створення певних умов, що надають різноманітні можливості організації навчального процесу. До таких педагогічних умов можна віднести психологічну атмосферу, створену в класі; норми спільної роботи, вироблені педагогом разом із учнями; план спільної роботи, що полягає у постановці вчителем цілей навчання, складанні плану роботи, навчальних дій, які мають бути прийняті учнями; тип комунікації, що реалізується в освітньому процесі; організація середовища навчальної діяльності: розташування меблів, обладнання навчальної аудиторії та різні матеріали, які вчитель та учні можуть використовувати у своїй діяльності на занятті (Бондарчук, 2018).

Одним із засобів формування умінь пізнавальних умінь є проектна діяльність, яка забезпечує можливість отримувати, синтезувати, комбінувати, активно

використовувати отриману інформацію. Це можуть бути інформаційні проекти, які спрямовані на збір інформації про певний об'єкт, явище з метою її аналізу, узагальнення та подання для аудиторії. Результатом такої роботи може стати випуск книжки, журналу, газети тощо (Білик, 2013).

Дослідницькі проекти, які мають чітку структуру та збігаються із структурою реального наукового дослідження також мають необхідний компонент роботи з інформацією. Проектну діяльність безумовно вважатимуться засобом формування умінь пізнавальної діяльності, але система роботи з формування умінь пізнавальної діяльності ще не розроблено в повному обсязі. Формуванню умінь пізнавальної діяльності сприяє й інформаційно-освітнє середовище у початковій школі, що забезпечує можливість інформаційної роботи кожного вчителя та учня в рамках навчальної та позаурочної діяльності. Інформаційно-освітнє середовище сучасної школи включає інструментарій для пізнавальної діяльності, сприяє розмаїттю форм та методів, розширенню та поглибленню змісту освіти (Поліщук, 2017).

У нашому дослідженні проектна діяльність виступатиме як основний засіб формування пізнавальних умінь, оскільки вона активізує пізнавальну діяльність, розвиває творчі здібності, підвищує рівень мотивації, розвиває самостійність, формує особистісні якості та розвиває навички роботи з інформацією, стимулює прагнення самореалізації.

1.2. Основні аспекти формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності

Головним завданням сучасної школи є підготовка освіченої, творчої особистості, здатної розуміти зміст і призначення своєї роботи, самостійно ставити професійні цілі та завдання, продумувати способи їх здійснення та багато іншого, що входить до змісту проєктної діяльності.

Американські педагоги Дж. Дьюї та Кілпатрік ще в 20 столітті звернулися до дослідження активної пізнавальної та творчої спільної діяльності, щоб знайти способи, шляхи розвитку самостійного мислення дитини, для того щоб навчити її не

тільки запам'ятовувати та відтворювати знання, які вона отримує у школі, а вміти застосовувати їх практично (Онопрієнко, 2009).

Джон Дьюї пропонував вчителю «будувати навчання через доцільну діяльність, орієнтуючись на особистий інтерес учня та практичну необхідність отриманих знань у подальшому житті».

Ідеї проектного навчання в Україні з'явилися майже паралельно з розробками американських педагогів. Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав О.Макаренко. Саме слово «проект» у перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед задум, план» тощо.

Німецький педагог А.Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки, тобто осмислення самостійно набутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті.

Проблема проектної діяльності як педагогічного явища з кінця ХХ століття стала предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних учених (С.Гончаренко, О.Савченко, Н.Котелянець, О.Коберник, Н.Крупська, В.Шульгін, Е.Заїр-Бек, В.Кіпатрік, Л.Левін та інші) (Онопрієнко, 2009).

В даний час поняття «проектний метод», «проектування», «проектна діяльність» часто змішують і тому важливо розрізнити дані поняття.

Існує безліч визначень терміну проектна діяльність. Проектна діяльність – це «практична пізнавальна, навчальна, дослідницька та творча діяльність, в результаті якої в учнів з'являється вирішення завдання, представленого у вигляді практичного продукту», а з іншого боку, це – «технологія, заснована на науковому методі пізнання, що передбачає рішення учнями різноманітних завдань дослідно-творчого характеру під керівництвом педагога». Як вважає Н. Матяш проектна діяльність інтегрує у собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, навчальної, комунікативної діяльності. Структура організації проектної діяльності включає: мотив – проблема – мета – завдання – план – дії – результат – рефлексія.

Проектування – «складна розумова діяльність, яка спирається на вміння цілепокладання планування, аналізу проблемної ситуації та формулювання проблеми, виділення умов існування проблеми, визначення системи дій, які можуть змінювати ситуацію тощо. Без жодного з цих умінь неможливо здійснити проектування (Федорець, 2006).

Розглядаємо проект як «спільну навчально-пізнавальну, творчу або ігрову діяльність учнів, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення загального результату діяльності – формування пізнавальних умінь».

Учена О. Полат, на наш погляд, запропонувала найбільш повну класифікацію проектів за наступними типологічними ознаками(Онопрієнко, 2009):

- домінуючий вид діяльності: рольовий, інформаційний, дослідницький, творчий, практико-орієнтований тощо;
- предметно-змістовна галузь: моно-проект та міжпредметний;
- характер координації проекту: безпосередній з відкритою (явною) координацією і прихований з неявною координацією;
- характер контактів: внутрішній, регіональний, міжнародний;
- кількість учасників проекту: особистісні, парні, групові;
- тривалість проекту: короткостроковий, середньої тривалості, довгостроковий.

Основне завдання у початковій школі не навчання дітей у проектній формі, а включення в активний процес, формування в школярів суб'єктивної позиції діяча, що відповідає вимогам Державного стандарту початкової загальної освіти, тому доречніше використовувати поняття «проектна діяльність». Тому розглядаємо проектування як «процес, що протікає в розумовому плані, який починається з розгляду проблемної ситуації та проблеми, що в ній міститься, і закінчується виробленням способу вирішення проблеми у вигляді задуму, проекту. Проектування є водночас технологією, яка передбачає дотримання певної послідовності етапів, кроків. Кожен наступний етап обумовлений результатом попереднього та визначає результат наступного. Таким чином, проектування – технологічний процес пошуку

способу вирішення проблеми. Тому в роботі ми будемо використовувати два ці поняття.

Однак у дослідженнях науковців недостатньо вивчені всі потенційні можливості проектної діяльності, її роль у формуванні умінь пізнавальної діяльності на уроках «Я досліджую світ». Що ж до умінь пізнавальної діяльності, то їх формування необхідно здійснювати власне проектуванням, оскільки формування умінь відбувається лише у практичній діяльності.

Під пізнавальними вміннями розуміємо сукупність дій, спрямованих на пошук, обробку, транслявання, зберігання та застосування інформації в практичній діяльності. Для формування умінь пізнавальної діяльності доцільно використовувати проектну діяльність, так як основними напрямками роботи над проектами є збір, систематизація, зберігання та використання отриманої інформації. Для цього підійдуть такі типи проектів: інформаційні, дослідні, творчі, рольові та практико-орієнтовані. Робота над проектами дозволяє учням опанувати нові знання в області пошуку, отримання інформації з різних джерел, відтворення та фіксації інформації. До основних джерел інформації можна віднести спостереження, експерименти, дослідні, книги, тексти, медіа-ресурси (преса, кіно, телебачення, радіо, відео та аудіопродукція), Інтернет, спілкування.

Проектна діяльність у початковій школі організується поетапно, а також за безпосередньої участі та підтримки дорослого. Існують різні підходи до виділення етапів виконання навчальних проектів. Ми дійшли висновку про обов'язковість наступних етапів:

1. Організаційний
2. Планування
3. Практичний
4. Презентаційний
5. Оціночно-результативний.

На організаційному етапі перед молодшими школярами стоїть завдання вибрати тему проекту, уточнити мету майбутньої роботи. Тому необхідно зацікавити дітей, створивши проблемну ситуацію, для цього можна використовувати

життєвий досвід дітей шляхом простих питань, що наводять, по обраній темі проекту. Цей етап сприяє виробленню таких пізнавальних умінь, як усвідомлювати та приймати пізнавальну задачу, бачити суть проблеми, визначати потребу в інформації.

На етапі планування молодші школярі висувають гіпотези, обирають джерела інформації, визначають план виконання проекту та форму кінцевого результату. У них формуються вміння складати план своєї діяльності, обирати спосіб дії та шляхи вирішення проблеми. Складається список книг, електронних матеріалів, сайтів мережі Інтернет на тему проекту.

При виконанні практичного етапу молодшим школярам необхідно використовувати наявні знання з проблеми та звертатися до довідників, енциклопедій, а також комп'ютера. Молодші школярі навчаються спостерігати, користуватися спеціальними приладами, експериментують. Учні працюють з інформацією, навчаються класифікувати явища за виокремленою ознакою, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати, порівнювати, узагальнювати вивчені факти тощо. При виконанні завдань практичного етапу в молодших школярів формуються вміння пошуку, збирання та обробки отриманої інформації.

На етапі презентації результатів проекту молодші школярі репрезентують результати своєї роботи. Навчаються міркувати, виділяти головне і робити висновки, логічно вибудовувати виступ, відстоювати свою думку тобто, у них формуються вміння використовувати інформацію на практиці, вміння зберігати та передавати інформацію.

На оціночно-результативному етапі молодші школярі навчаються оцінювати свій результат і результат роботи своїх товаришів щодо досягнення планованого, за якістю виконаного, вміння приймати та застосовувати критерії оцінювання проектів, відповідати на запитання. При оцінці важливо, щоб учні адекватно оцінили свою роботу, перерахували труднощі та знайшли шляхи їхнього подолання в майбутньому. Відзначимо, що значна роль при виконанні проектів віддана вчителю, до того ж ця роль трансформується в ході зміни етапів роботи над проектом.

Педагог радить, наставляє, спонукає, залучає, спостерігає, тобто передає знання, організовує діяльність школяра. Для вчителя проект, переважно навчальний, це, безумовно, комплексний педагогічний засіб розвитку, навчання та виховання, який здатний виробити та розвинути особливі вміння та навички проектування та моделювання. Розкриваючи формування умінь пізнавальної діяльності на різних етапах проекту можна дійти невтішного висновку у тому, що проектну діяльність можна використовувати як засіб формування умінь пізнавальної діяльності. Опанувати досконало проектні вміння може не кожен молодший школяр, але можна досягти успіху, якщо правильно організувати проектну діяльність.

Важливу роль у формуванні пізнавальних умінь на уроках «Я досліджую світ» відіграють педагогічні умови під час проектної діяльності. До таких умов ми віднесли:

- проектна діяльність має бути мотивованою. Тому тема та проблема проекту має бути у сфері пізнавальних інтересів і бути на доступному рівні для виконання молодшими школярами;
- забезпечення роботи з різними джерелами інформації: словники, книги, енциклопедії, Інтернет. Інтернет може бути електронним довідником або бібліотекою. Використання Інтернету дозволяє звернутися до великої кількості словників, енциклопедій, довідників, науково-популярних статей тощо. Інтернет – це також своєрідний банк мультимедійних даних, де можна виявити будь-які аудіо-, відео-, або графічні роботи;
- організація самостійності молодших школярів;
- визначення можливостей навчальних предметів для реалізації проекту;
- практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів;
- проведення роботи з формування проектних умінь та умінь працювати з інформацією. Робота з інформацією має відбуватися на кожному уроці та під час позаурочної діяльності;
- організація оцінки проекту для відстеження ефективності роботи.

Проектна діяльність може проходити в урочний та позаурочний час, але багато дослідників вказують на набагато вищу ефективність формування умінь у

процесі створення проектів у позаурочній роботі, ніж в урочній діяльності. Говорячи про позаурочну діяльність молодших школярів, ми розуміємо таку освітню діяльність, що здійснюється у формах, відмінних від класичної системи навчання, і спрямованих на досягнення запланованих результатів освоєння основної освітньої програми. Використання в позаурочній діяльності проектів дозволяє учням легко і природно орієнтуватися в світі, що динамічно розвивається (Федорець, 2006). Цей підхід сприяє прояві творчої індивідуальності дитини, її самовираженню, дозволяє успішно реалізовувати міжпредметні зв'язки, що особливо актуально для інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Для проектної діяльності потрібна наявність значимої соціальної чи особистої проблеми учня. Саме уроки «Я досліджую світ», на нашу думку, насичені найбільшим змістом для розв'язання даних проблем. Вирішення таких проблем потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку рішень. Важливо підготувати учнів та вчителі до проектної діяльності, сформувані необхідні вміння та готовність до роботи над проектом. Планування та реалізація проекту дуже трудомістка діяльність і потребує великої уваги до деталей. По-перше, дуже важливо тему проекту обирати за потребами учнів, що буде сприяти активній участі у проекті. Крім того, це сприятиме мотивації. По-друге, планування передбачає призначення ролей, діяльності, організацію груп. Учні можуть проводити дослідження у класі, використовуючи літературні та Інтернет-ресурси або вони можуть розширити своє навчальне середовище та зібрати інформацію, наприклад, шляхом організації поїздок, подорожей, прогулянок-спостережень, соціальних акцій. Нарешті, оцінка зосереджена на представленні кінцевого продукту, який може набувати різних форм, таких як шкільна презентація, короткометражний фільм, запис у щоденнику або будь-яка інша інформація, яка може представити результат своєї роботи.

Оцінювання проектів традиційним методом не підходить для вимірювання та оцінки знань та умінь, отриманих під час проектної діяльності. Найбільш відповідні методи оцінки включають оцінку однолітків, самооцінку, усне та практичне уявлення продукту. Реалізуючи проекти в змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ», молодші школярі насамперед демонструють знання та вмиле володіння

основними прийомами (аналіз літератури, пошук джерел інформації, збір та обробка даних, інтерпретація отриманих результатів, бачення та висування нових проблем, гіпотез, методів їх вирішення); володіння комп'ютерною грамотністю для запровадження та редагування інформації (текстової, графічної), уміння працювати з аудіовізуальною та мультимедіа технікою (за потребою); володіння комунікативними навичками; вміння інтегрувати раніше отримані знання з різних навчальних дисциплін для вирішення пізнавальних завдань. Для оцінки проектної діяльності дітей молодшого шкільного віку можна скористатися такими критеріями(Онопрієнко, 2009):

- свідомість у визначенні проблеми, виборі теми проекту, визначення типу проекту, значущості виконуваної роботи;
- аргументованість запропонованих рішень, підходів та висновків.
- якість оформлення;
- рівень творчості, оригінальність виконання та подання проекту;
- обсяг та глибина знань за темою, ерудиція;
- якість доповіді: повнота представлення роботи, переконливість;
- відповіді питань: повнота, аргументованість.

Однак проектна діяльність, у сучасному освітньому процесі, не замінює класно-урочну систему, а виступає додатковою ланкою в організації самостійної роботи учнів.

Проектна діяльність зазнала значних змін за останній час порівняно з ідеями, запропонованими Джоном Дьюї та Кілпатриком, але сталою залишається ідея спонукати інтерес дітей до навчання шляхом організації їх самостійної діяльності, подання перед ними цілей та проблем, вирішення яких веде до відкриття нових знань та умінь. Таким чином, вибір проектної діяльності для формування умінь пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» пояснюється тим, що заключний результат навчання не повинен виражатися простою сумою знань, учні повинні відчути практичну значущість предмета, що вивчається, навчитися працювати з різними джерелами інформації, навчитися порівнювати, класифікувати, відбирати, презентувати продукт своєї діяльності.

1.3. Аналіз змістового потенціалу інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у розрізі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності

Для визначення змісту роботи нами було проаналізовано зміст підручника «Я досліджую світ» з метою визначення в них потенціалу для формування пізнавальних умінь молодших школярів.

При аналізі ми визначали:

- наявність завдань у підручнику, спрямованих на відбір джерел інформації;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на сприйняття на слух та розуміння різних видів повідомлень (художні та інформаційні тексти);
- наявність завдань у підручнику спрямованих на знаходження потрібної інформації в тексті у явному вигляді;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на знаходження потрібної інформації у тексті в неявному вигляді;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на роботу зі словниками та довідниками відповідно віку;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на роботу з інформацією, представленою у різних форматах (текст, малюнок, таблиця, діаграма, схема);
- наявність завдань у підручнику спрямованих на опис за певним алгоритмом об'єкта спостереження, порівняння між собою двох об'єктів, виділяючи дві-три суттєві ознаки;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на інтерпретацію та узагальнення інформації;
- наявність завдань у підручнику спрямованих перетворення інформації з суцільного тексту в таблицю (доповнення таблиці інформацією з тексту);
- наявність завдань у підручнику спрямованих на виконання практичних завдань;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на створення інформаційного продукту;

- наявність завдань у підручнику спрямованих на відтворення отриманої інформації у різних формах;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на систематизацію та структурування інформації, складання списків використаної літератури та інших інформаційних джерел;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на фіксацію інформації у різних формах;
- наявність завдань у підручнику спрямованих на роботу з одним або декількома джерелами виявляти суперечливу, конфліктну інформацію, що міститься в них.

Крім цього, ми визначали кількість вправ, спрямованих на формування умінь пізнавальної діяльності та відсоткове вираження обсягу вправ на інші види робіт.

Ми проаналізували зміст підручника рекомендованого Міністерством освіти і науки України авторського колективу І. Грущинська, З. Хитра, розроблений на реалізацію Державного стандарту початкової освіти, відповідно до Типових освітніх програм колективу авторів під керівництвом О.Я.Савченко.

Зауважимо, що загалом зміст завдань, в контексті формування пізнавальних умінь представлено у достатній кількості. Проілюструємо це прикладами.

Варто звернути увагу на умовні позначки (рис.1), які демонструють багатогранність видів робіт молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».

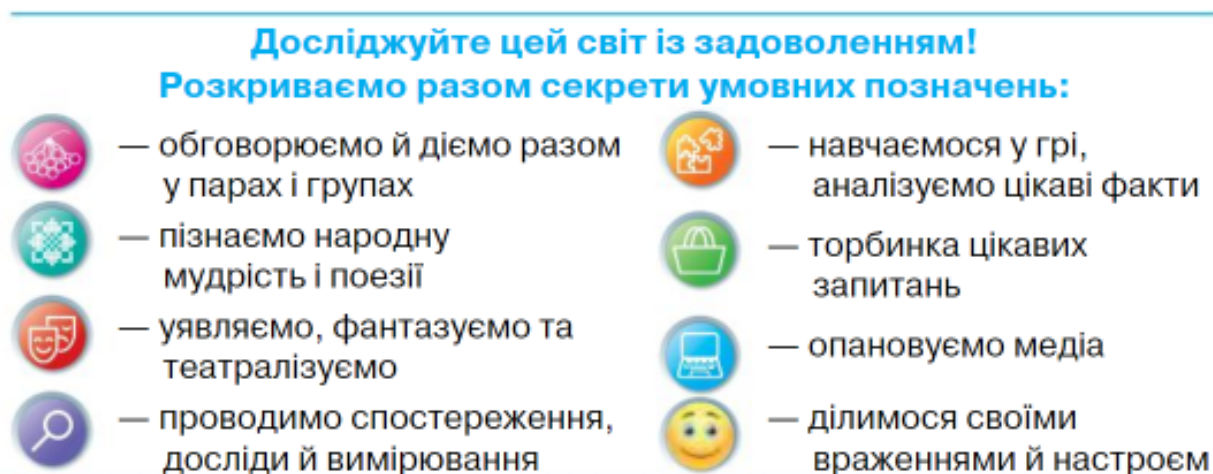
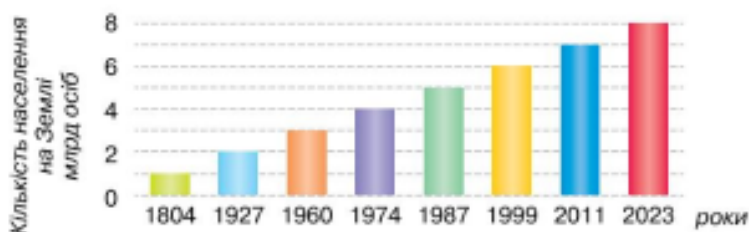

Рис. 1 Умовні позначки в підручнику «Я досліджую світ»

Представимо практичні завдання, які є в підручнику в найбільшій кількості. «Поміркуй і розкажи, у чому полягає неповторність кожної людини. Проаналізуй, як збільшувалось населення Землі за 300 років», 3 клас, Ч.1. стор.5. (рис.2). Молодші школярі розглядають діаграму та порівнюють кількість населення на Землі в різні роки.

- **Поміркуй і розкажи**, у чому полягає неповторність кожної людини. Що, на твою думку, є особливим у тобі, твоїх друзях і рідних?
Усі люди — різні й усі — особливі, стверджує поет. Чи відомо тобі, скільки людей проживає у світі? На думку вчених, населення Землі вже у 2023 році може перевищити 8 мільярдів осіб і зростати надалі.
- **Проаналізуй**, як збільшувалось населення нашої планети за 300 років.

І за такої неймовірної чисельності не знайти на Землі бодай двох однакових особистостей! Навіть

Рисунок 2 Практичні завдання у підручнику «Я досліджую світ»

Чи «Проведіть конкурс детективів. Порівняйте відбитки пальців. Дослідіть відбитки своїх пальців» (рис.3).

 Проведіть конкурс детективів. Порівняйте відбитки пальців. Скільком людям вони належать?

1 2 3 4 5

 Дослідіть відбитки своїх пальців. Для цього доторкніться пальцем до подрібненої крейди, а потім — до липкого боку скотчу. **Порівняйте** відбитки пальців своїх однокласників та однокласниць.

Рис. 3 Практичні завдання у підручнику «Я досліджую світ»

Отже, наявні завдання спрямовані на вилучення інформації з таблиць, діаграм, графіків, складання списку використаної літератури та інших інформаційних джерел, завдань при роботі з одним або декількома джерелами виявляти суперечливу, конфліктну інформацію, що міститься в них, а також недостатньо завдання на вміння перекладати інформацію з одного виду в інший та завдань на відбір джерел інформації, що дозволяє сформуванню на високому рівні дані вміння.

Також достатньо завдань на пошук джерел інформації (рис.4; рис.5; рис.6). Молодших школярів навчають працювати з різними джерелами інформації для формування пізнавальних вмінь, що є важливим ключовим вмінням здобувача освіти.

в Україні найвищою соціальною цінністю».

Поміркуйте й обговоріть. У яких випадках люди ризикують своїм життям і здоров'ям? **Наведіть** приклади.

• **Пофантазуй і намалюй** асоціативний куш «Життя».

Знайди в додаткових джерелах інформації вислови та прислів'я про цінність життя.

Рис. 4 Завдання на пошук джерел інформації у підручнику «Я досліджую світ»

Довідайтеся з додаткових джерел і **складіть** розповідь про винахідника кіноапарата, українського вченого *Йосипа Тимченка*.

Проведи опитування серед своїх однокласників і однокласниць про їхні мрії та прагнення. Складіть перелік мрій вашого класу.

Чи всі професії можуть бути творчими? **Обговоріть.**

Хто такі винахідники? Які риси характеру їм притаманні? Як творча праця впливає на розвиток людського суспільства?

Які заняття тобі дарують радість? Продовж речення: «Творчість — це ...».

Рис. 5 Завдання на пошук джерел інформації у підручнику «Я досліджую світ»

-
Запам'ятай і поясни зміст прислів'їв про козацьку вдачу та звичаї.
 - *Не той козак, що за водою пливе, а той, що проти води.*
 - *Козак з біди не заплаче.*
 - *То не козак, що отаманом не думає бути.*
-
З'ясуй за допомогою додаткових джерел інформації відомості про життя і подвиги одного з видатних гетьманів Запорозької Січі.
-
Пригадайте, які народні козацькі пісні ви знаєте. **Інсценізуйте** одну з них.
-
 Чому козаків називали запорожцями? Яке значення мав майдан у Запорозькій Січі? Які заняття були в запорозьких козаків? **Доведи**, що на Запорозькій Січі була сувора дисципліна. **Пригадай**, які книжки про козаків тобі відомі. **Підготуй** розповідь про ту, яка сподобалася тобі найбільше.

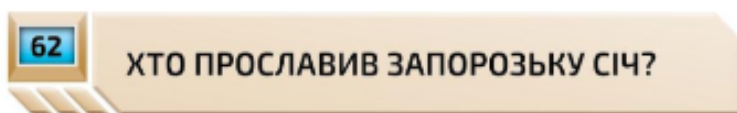

Рис. 6 Завдання на пошук джерел інформації у підручнику «Я досліджую світ»

Віднаходимо і завдання для виконання різних проектів (рис.7). Однак, вважаємо, що варто було б запропонувати алгоритм виконання проекту та вказати його тип, щоб скерувати роботу молодших школярів та конкретизувати її.

- Ти також можеш зробити корисне відкриття для інших. **Запам'ятай, будь ласка!** Дбаючи про людей навколо, ти допомагаєш не лише нашій країні, а й самому/самій собі.
-
Дізнайся з різних джерел інформації про дітей, які досягли успіхів у різних сферах життя. **Виконай проєкт** «Славетні діти-українці».
 -
 Хто з дітей прославив Україну у світі? Чи можуть діти бути волонтерами? Що ти б хотів/хотіла зробити корисного для своїх співгромадян?
 -
 Що, на твою думку, потрібно, щоб стати цікавою особистістю?

Рис. 7 Завдання на виконання проекту у підручнику «Я досліджую світ»

Отож, аналіз підручника « Я досліджую світ» дає право зробити такі висновки: підручник, зокрема передбачені ним різного змісту завдання в основному сприяють формуванню пізнавальних умінь, але разом з позитивними сторонами є й певні неточності, зокрема недостатньо завдань: спрямованих на знаходження потрібної інформації в тексті в неявному вигляді; спрямованих на перетворення інформації з суцільного тексту на таблицю (доповнення таблиці інформацією з тексту); спрямованих на систематизація та структурування інформації; спрямованих при роботі з одним або декількома джерелами на виявлення суперечливої, конфліктної інформації, що міститься в них. Ці завдання необхідні для формування умінь пізнавальної діяльності.

Висновок до першого розділу

На основі аналізу наукового доробку вчених з проблеми дослідження конкретизовано сутність поняття «пізнавальні уміння молодших школярів» та розглянуто сукупність дій спрямованих на пошук, обробку, транслявання, зберігання та застосування інформації у практичній діяльності.

Розкрито змістовий потенціал інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у формуванні пізнавальних умінь молодших школярів, зокрема вміння:

- пошуку та збору необхідної інформації – передбачає вміння знаходити інформацію за заданою основою, суттєвими ознаками, а також проводити збір знайденої інформації.
- обробки інформації – передбачає переробку і фіксацію інформацію різними способами (словесно, як таблиці, мальованої схеми, графічно), оцінювання інформації.
- використовувати інформацію у практичній діяльності – передбачає створення інформаційного продукту.
- транслявання та зберігання інформації – передбачає накопичення, структурування, систематизацію та передачу інформації з використанням різних каналів та способів передачі.

Аргументовано доцільність використання проектної діяльності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» при організації роботи з молодшими школярами може для формування пізнавальних умінь.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

2.1. Виявлення рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів

Для визначення сформованості пізнавальних умінь було проведено дослідно-пошукову роботу.

Дослідно-пошукова робота проводилася в три етапи:

1. Констатувальний етап – включав виявлення вихідного рівня сформованості умінь пізнавальної діяльності.

2. Формувальний етап – виходячи з первинних результатів діагностики було розроблено модель та програму спрямовану на формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектування на уроках «Я досліджую світ» та здійснено її апробацію у 2 класі.

3. Контрольний етап – було проведено повторну діагностику рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектування на уроках «Я досліджую світ» з метою перевірки ефективності розробленої моделі та програми.

У дослідженні приймали учні 2 класу Новоселицького ліцею №3 Чернівецької області у 2021-2022 навчальному році.

Для визначення рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів нами було розроблено критерії, показники та рівні сформованості умінь пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».

Відповідно до цілей і завдань формування умінь пізнавальної діяльності ми виділили показники.

Як критерії нами взято пізнавальні вміння, якими учні повинні опанувати. Це вміння пошуку та збору інформації; вміння опрацювання інформації; вміння транслявання та зберігання інформації; вміння використовувати інформацію у практичній діяльності. Високий, середній та низький рівень визначено як рівні

сформованості пізнавальних умінь молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». У результаті кожному учневі може бути визначений один з рівнів по кожному з критеріїв.

Одним із прийомів формування пізнавальних умінь молодших школярів є робота з текстом. Тому для діагностичної роботи вибрано завдання, спрямовані на роботу з текстом. Під час проведення діагностичної роботи використовувалися завдання складені відповідно до урахуванням основних нормативних документів, і навіть з урахуванням вікових особливостей молодших школярів. Завдання представлені в додатках (Додаток Б).

Для перевірки сформованості пізнавальних умінь учням пропонувалися питання та завдання, які слід виконати після читання тексту:

1. Прочитай текст та напиши, що ти нового дізнався.
 2. Прочитай текст та вкажи, де можеш знайти інформацію на цю тему.
 3. Прочитай текст, доповни таблицю інформацією з прочитаного та доповни своїм варіантом.
 4. Склади невелике повідомлення за прочитаним.
 5. Розглянь ілюстрації. Придумай як можеш надати отриману інформацію.
- Запиши розповідь по одній із ілюстрацій.

Оцінювання сформованості пізнавальних умінь оцінювалось балами за кожне виконане завдання.

Процедура оцінювання сформованості пізнавальних умінь проходила так:

Завдання №1

2 бали – виконано у повному обсязі.

1 бал – виконано частково.

0 балів – завдання не виконано, або воно виконано неправильно.

Завдання №2

2 бали – вказав кілька джерел інформації.

1 бал – вказав одне чи два джерела інформації.

0 балів – не вказав джерела інформації.

Завдання №3

2 бали – виконано без помилок і доповнено своїм прикладом.

1 бал – виконано без помилок.

0 бал – виконано з помилками.

Завдання №4

2 бала – використовував отриману інформацію і доповнив її.

1 бал – використав отриману інформацію.

0 балів – допущені помилки при виконанні.

Завдання №5

2 бали – відтворив інформацію та доповнив її виходячи зі свого життєвого досвіду.

1 бала – відтворив текст буквально.

0 бал – завдання не виконано.

Виконання кожного завдання оцінювалось балами. Максимальна кількість балів – 10.

8-10 балів – підвищений рівень сформованості пізнавальних умінь.

5-7 балів – базовий рівень сформованості пізнавальних умінь.

4 бали і менше – низький рівень сформованості пізнавальних умінь.

За результатами первинної діагностики отримали такі дані. Середній рівень сформованості пізнавальних умінь мають 56% (18 осіб), низький рівень – 31% (12 осіб), високий рівень має 6% (2 особи) (рис.9).

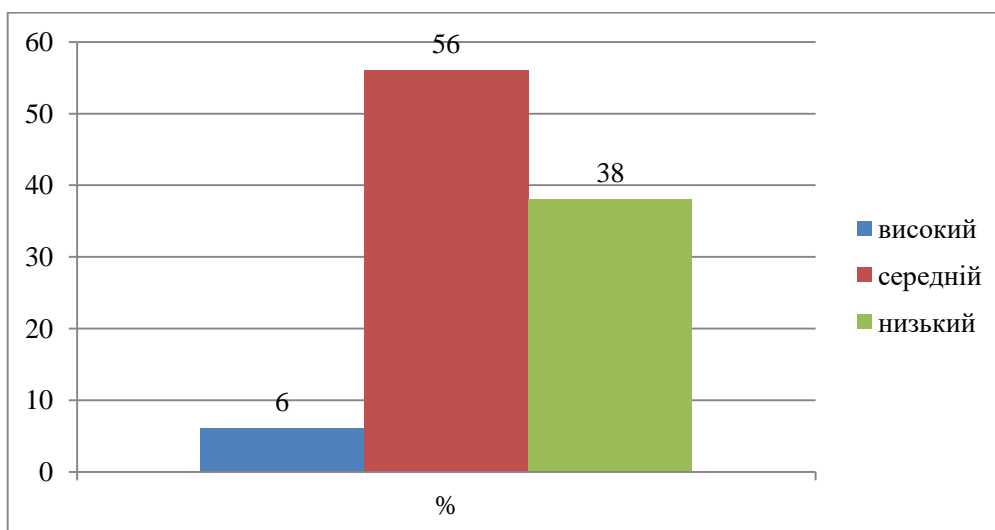

Рис. 8. Результати первинної діагностики рівня сформованості умінь пізнавальної діяльності молодших школярів в змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Розглянемо кожне вміння окремо.

Завдання спрямовані на перевірку вміння пошуку та збору інформації представлені завданнями № 1 та № 2. Із завданнями успішно впоралися 6 особи (19 %), частково впоралися 22 осіб (69 %) та 4 особи (12 %) із завданням не впоралися.

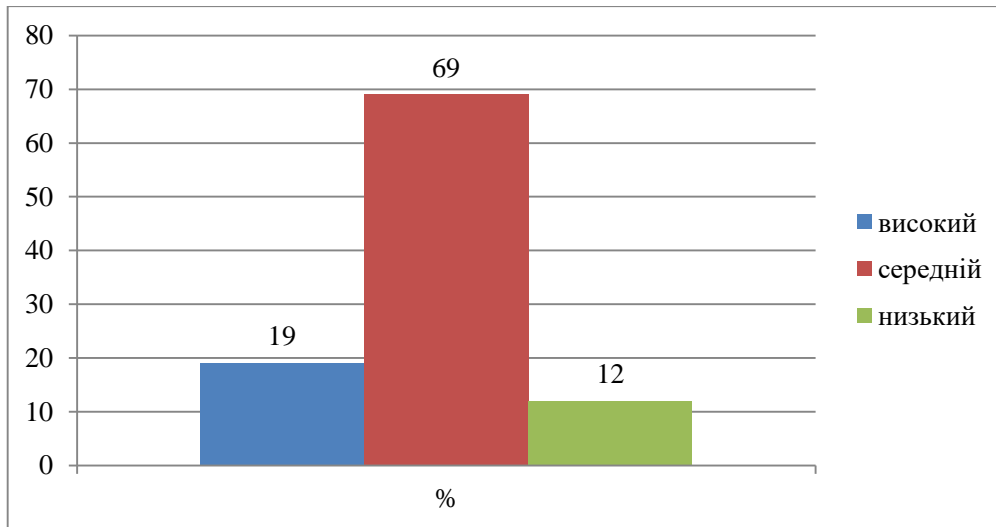

Рис. 9. Результати первинної діагностики рівня сформованості вміння пошуку та збору інформації.

Виконанням завдання №3 перевірялося вміння опрацьовувати інформацію. Із завданням успішно впоралися 6 особи (19%), частково впоралися 16 осіб (50%) та 10 осіб (31%) із завданням не впоралися.

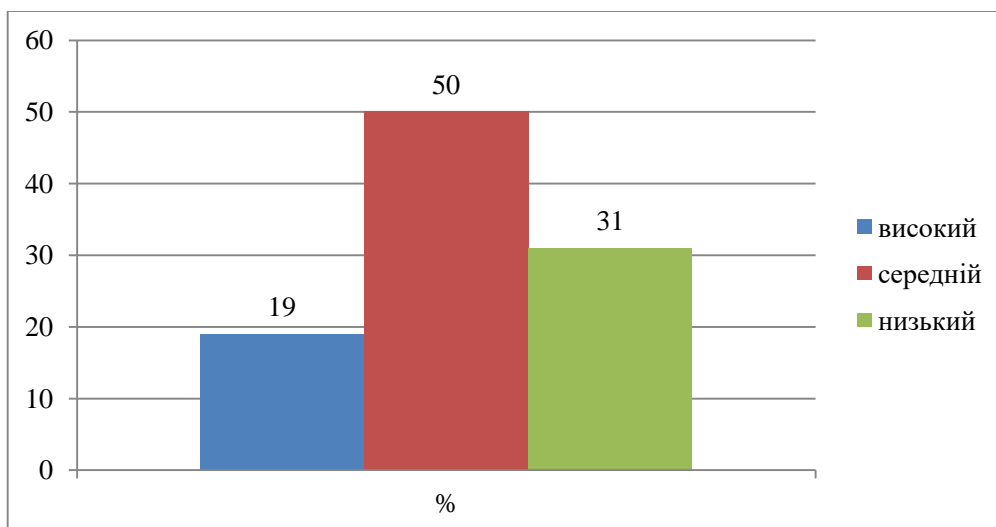

Рис. 10. Рівень сформованості вміння обробляти інформацію

Завданням № 4 перевірялося вміння транслювати та зберігати інформацію. Із завданням успішно впоралася 2 особи (6%), частково впоралися 16 осіб (50 %) та 14 осіб (44 %) із завданням не впоралися.

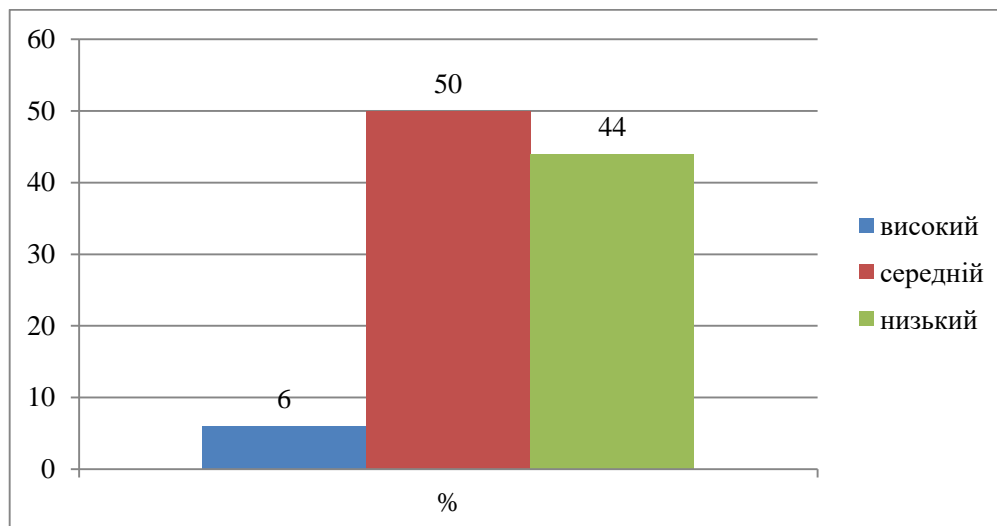

Рис. 11. Рівень сформованості вміння транслювати та зберігати інформацію

Завданням № 5 перевірялося вміння використовувати інформацію у практичній діяльності. Із завданням успішно впоралися 4 особи (12 %), частково впоралися 26 осіб (82 %) та 2 особа (6 %) із завданням не впоралися.

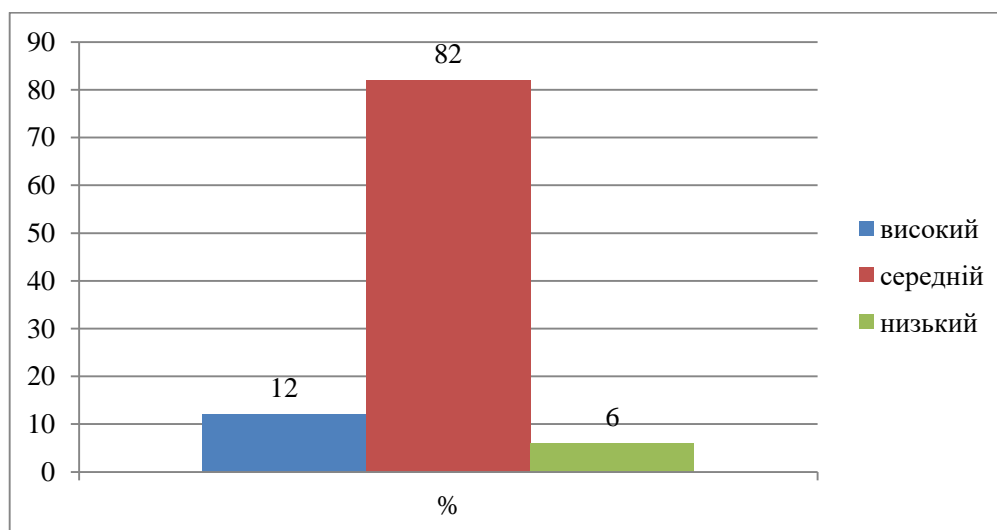

Рис. 12. Рівень сформованості вміння використовувати інформацію у практичній діяльності.

Таким чином, результати первинної діагностики показали недостатній рівень сформованості таких пізнавальних умінь, як уміння обробляти інформацію та

вміння застосовувати інформацію у практичній діяльності. Загалом за наслідками первинної діагностики середній рівень сформованості умінь пізнавальної діяльності мають 62%, низький рівень-31%, високий рівень мають 6%. Результати діагностики показали, що більшість учнів демонструють невисокий рівень сформованості пізнавальних умінь.

Для підвищення рівня сформованості пізнавальних умінь необхідна цілеспрямована робота і тому ми поставили собі за мету апробувати розроблену нами модель та розробити програму, орієнтовану на формування умінь пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».

2.2. Модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Реалізація поставлених у роботі завдань потребувала розробки та впровадження моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Така модель та її застосування продиктовано новим соціальним замовленням суспільства: поєднати вимоги системи освіти із зацікавленістю молодших школярів проєктною діяльністю, а також метою нашого дослідження.

У методології науки модель розглядається як аналог певного фрагмента природної та соціальної реальності, яка є засобом для зберігання та розширення знань про оригінал, конструювання оригіналу, перетворення або управління ним. У загальному вигляді модель – це уявна і матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна його замінити. Процес вивчення цієї системи дає нам нову інформацію про об'єкт, що досліджується (Волкова, 2007).

Під моделлю В. Штофф розуміє штучно створений об'єкт у вигляді схеми, креслення, логіко-математичних знакових формул, який відображає та відтворює у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки та відносини між

елементами та вивчення якого дає нову інформацію про цей об'єкт (Онопрієнко, 2009).

Учений В. Загв'язинський вважає, що модель є допоміжним об'єктом, обраним або перетвореним людиною в пізнавальних цілях, що дає нову інформацію про основний об'єкт (Фіцула, 2009).

Використання моделей на дослідження об'єктів пізнання є основою методу моделювання.

Моделювання як спосіб діяльності та модель як об'єкт діяльності є необхідними елементами інструментарію будь-якої галузі знання, що претендує на статус науки.

Моделювання висвітлюється у багатьох роботах вчених, які під моделюванням розуміють вивчення об'єкта шляхом створення та дослідження його моделі, що зберігає важливі риси, з метою отримання нової інформації про об'єкт.

Моделювання дозволяє глибше розглянути сутність об'єкта дослідження, що вивчається, але ключовим поняттям моделювання є модель – аналітичний чи графічний опис того, що є у дослідженні.

Результати аналізу теоретичних джерел з проблеми умінь пізнавальної діяльності дозволило нам розробити модель формування умінь пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі проектування на уроках «Я досліджую світ».

Під моделлю формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ми розуміємо систему, що з'єднує всі види педагогічних впливів у цілісний процес.

Процес формування пізнавальних умінь у процесі проектування ми розглядаємо як систему, що характеризується поетапністю та послідовністю.

Пропонована модель виконана в контексті структурно-функціонального аналізу і є ієрархічною системою підпорядкованих компонентів: методологічний, змістовний, технологічний, оцінно-результативний. Охарактеризуємо компоненти моделі (Рис.13).

В основу методологічного компонента покладено вимоги Державного стандарту початкової школи, що базуються на методології та засновані на соціальному замовленні щодо навчання та виховання. Цей компонент включає мету, завдання, принципи та такі наукові підходи, такі як інтегровано-діяльнісний, особисто-орієнтований, компетентнісний підхід.

Розглянемо ці походи.

Реалізація інтегровано-діялісного підходу передбачає дотримання системи дидактичних принципів, один з яких – принцип діяльності суть якого в тому, що учень, отримуючи знання не в готовому вигляді, а здобуваючи їх сам, усвідомлює при цьому зміст та форми своєї навчальної діяльності, розуміє та приймає систему її норм, бере активну участь у їх вдосконаленні, що сприяє активному успішному формуванню його загальнокультурних і міжпредметних здібностей, загальнонавчальних умінь.

Вибір особистісно-орієнтованого підходу як основи при побудові моделі формування умінь пізнавальної діяльності пов'язаний з сприянням розкритті індивідуальності дитини. Основним принципом особистісно-орієнтованого навчання є визнання індивідуальності учня, створення необхідних та достатніх умов для його розвитку.

Методологічний компонент моделі ґрунтується і положеннях компетентнісного підходу, оскільки він враховує гнучкість, автономність у компонентах навчально-методичного комплексу, збільшує роль самостійної роботи учня.

У межах моделі формування формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ми орієнтувалися такі принципи, що базуються на основних ідеях використовуваних нами підходів.

Методологічний компонент

Ціль: формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектування у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ»

Завдання

1. Навчити молодших школярів приемам роботи з інформацією для створення проектів.
2. Навчити молодших школярів структуруванню проектів.
3. Прищепити оволодіння навичками продуктивної взаємодії у спільній діяльності.

Принципи

*Діяльності
Безперервності
Варіативності
Психологічної
комфортності
Творчості*

Підходи

*Інтегровано-
діяльнісний
Особистісно-
орієнтований
Компетентнісний*

Організаційно-педагогічні умови

Доступ до інформаційно-пізнавального середовища школи
Врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів
Введення проектної технології у позаурочний процес
Розробка змісту, способів та засобів формування умінь

Змістовий компонент

Зміст роботи з формування умінь пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектування у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ»

Організація проектної діяльності молодших школярів

Програма з позаурочної діяльності «Всезнайка»

Включення молодших школярів до інформаційної діяльності

Формовані пізнавальні вміння:

- вміння пошуку та збору необхідної інформації;
- вміння обробки інформації;
- вміння використовувати інформацію у практичній діяльності;
- вміння транслявання та зберігання інформації.

Рис. 13. Модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Принцип діяльності забезпечує включення кожного учня в проектну діяльність.

Принципи безперервності та цілісності визначає механізм усунення розривів в організації проектної діяльності та приведення змісту у відповідність функціональним та віковим особливостям учнів.

Принцип варіативності забезпечує можливість вибору кожним індивідуального темпу та рівня у процесі проектування.

Принцип психологічної комфортності забезпечує зняття стресових чинників між учителем та учнями, створення атмосфери взаємодопомоги, доброзичливості.

Принцип творчості означає максимальну орієнтацію на креативність у процесі формування учнями власного досвіду творчої діяльності.

Виходячи з мети дослідження в блоці завдання подаємо наступне:

- навчити молодших школярів прийомам роботи з інформацією для створення проектів;
- навчити молодших школярів структуруванню проектів;
- прищепити оволодіння навичками продуктивної взаємодії у спільній діяльності.

У цьому компоненті представлений блок педагогічні умови формування пізнавальних умінь:

- введення проектування у позаурочний процес;
- доступ до інформаційно-пізнавального середовища школи;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів;
- розробка змісту, способів та засобів формування пізнавальних умінь у процесі проектування на уроках «Я досліджую світ» та діагностичного інструментарію.

Змістовий компонент визначає формування пізнавальних умінь на уроках «Я досліджую світ» та включає: організацію проектної діяльності за допомогою програми з позаурочної діяльності, включення молодших школярів до інформаційної діяльності. У технологічному блоці моделі відбито реалізацію формування пізнавальних умінь у процесі проектної діяльності. Представлено

поетапний процес реалізації проектної діяльності та формування пізнавальних умінь, що починається з організаційного етапу, що сприяє виробленню таких умінь, як усвідомлювати та приймати пізнавальну задачу, бачити суть проблеми, визначати потребу в інформації. На етапі планування молодші школярі обирають джерела інформації, визначають план виконання проекту, форму кінцевого результату. Складається список книг, електронних матеріалів, сайтів мережі Інтернет на тему проекту. Практичний етап починається із спільної обробки та структурування отриманої інформації, закінчується створенням інформаційного продукту. У молодших школярів формуються вміння пошуку, збирання та обробки отриманої інформації. На презентаційному етапі молодші школярі репрезентують результати своєї роботи. Навчаються міркувати, виділяти головне і другорядне, робити висновки, логічно вибудовувати виступ, відстоювати свою думку тобто, у них формується вміння використовувати інформацію на практиці, вміння транслювати та зберігати інформацію. На оціночно-результативному етапі молодші школярі навчаються оцінювати свій результат і результат роботи своїх товаришів щодо досягнення планованого, за якістю виконаного, вміння приймати та застосовувати критерії оцінювання проектів, відповідати на запитання.

Третій оціночно-результативний компонент моделі допомагає оцінити успішність реалізації проектної діяльності на формування пізнавальних умінь. Цей компонент містить блок критерії та рівні сформованості пізнавальних умінь. Високий, середній та низький рівень визначено як рівні сформованості пізнавальних умінь. Як критерії нами взято пізнавальні вміння, якими учні повинні опанувати. Це вміння пошуку та збору інформації; вміння опрацювання інформації; вміння транслювання та зберігання інформації; вміння використовувати інформацію у практичній діяльності. У результаті кожному школяреві може бути представлений один з рівнів по кожному з критеріїв.

Кінцевим результатом у розробленій моделі є сформованість пізнавальних умінь.

Таким чином, побудована модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого

курсу «Я досліджую світ» передбачає створення найбільш оптимальних педагогічних та психологічних умов для учасників освітнього процесу. Інтегративний характер моделі дозволяє досягти максимально корисних результатів у процесі формування пізнавальних умінь на уроках «Я досліджую світ».

Модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» побудована відповідно до Державного стандарту, а результати реалізації дозволяють підготувати молодшого школяра до навчання надалі.

2.3. Особливості реалізації моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та результати її впровадження

Метою формувального етапу дослідно-пошукової роботи була реалізація моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проєктувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». У технологічному компоненті моделі запропоновано програму з позаурочної діяльності «Всезнайка». Модель реалізовувалась у процесі навчання відповідно до типової програми та з використанням навчально-методичного комплексу.

Навчання ведеться за типовою програмою, яка побудована на єдиних основоположних принципах, має повне програмно-методичне супроводження та гарантує наступність з дошкільною освітою. Навчально-методичний комплекс розроблено відповідно до сучасних ідей, теорій загально педагогічного та конкретно-методичного характеру, що забезпечують нову якість, як навчально-методичного комплексу в цілому, так і значення кожного навчального предмета окремо. Організація навчальної діяльності складає основу інтегровано-діяльнісного підходу.

У цей навчально-методичний комплекс входять підручники «Я досліджую світ» для 1-4 класів, які побудовані таким чином, що найважливіші компоненти: предметний зміст, дидактичне забезпечення, методичний супровід та художньо-поліграфічне виконання спрямовані на досягнення результатів освоєння основної

освітньої програми початкової загальної освіти, враховують вимоги до її структури та змісту, відображені у Державному стандарті та сприяють:

1. Реалізації ідеологічної основи Концепції духовно-морального розвитку та виховання особистості громадянина України.

2. Досягнення особистісних, метапредметних і предметних результатів освоєння основної освітньої програми у вигляді формування універсальних навчальних процесів, як основи вміння вчитися.

Ми проаналізували зміст підручників з предмету «Я досліджую світ» з погляду формування пізнавальних умінь та дійшли висновку, що підручники містять матеріал, який дозволяє формувати пізнавальні вміння. Але для більш ефективного їх розвитку недостатньо завдань спрямованих на знаходження потрібної інформації в тексті в неявному вигляді; наявність завдань у підручнику спрямованих на перетворення інформації з суцільного тексту на таблицю (доповнення таблиці інформацією з тексту); наявність завдань у підручнику направлених систематизація та структурування інформації; наявність завдань спрямованих при роботі з одним або декількома джерелами виявляти суперечливу, конфліктну інформацію, що міститься в них.

Для формування пізнавальних умінь нас також цікавила проектна діяльність молодших школярів.

Багато дослідників вказують на те, що ефективність формування умінь у процесі створення проектів у позаурочній роботі набагато вище, ніж в урочній діяльності. Відповідно до Державного стандарту позаурочна діяльність є складовою освітнього процесу і однією з форм організації вільного часу учнів, що розуміється як діяльність, організована у позаурочний час для задоволення потреб учнів у змістовному дозвіллі, їх участі у самоврядуванні та суспільно-корисній діяльності (Цимбал, 2008).

Для реалізації позаурочної діяльності надається широкий вибір для дитини на основі напрямків за інтересами та можливості вільного самовизначення та самореалізації.

Як показує практика, організація проектної діяльності здійснюється в школі стихійно, або в рамках тем передбачених підручником з предметів. Немає єдиного підходу, не визначаються етапи проекту та його оцінка.

Тому одним із компонентів моделі формування умінь пізнавальної діяльності запропоновано програму із позаурочної діяльності «Всезнайка».

На підставі представлених даних нами було розроблено та запропоновано програму з позаурочної діяльності «Всезнайка» на один навчальний рік у другому класі по 1 годині на тиждень (Додаток В).

Програма дозволяє реалізувати актуальні нині інтегровано-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний підходи. Особливістю даної програми є реалізація педагогічної ідеї формування у молодших школярів вміння пізнавальної діяльності у процесі проектної діяльності.

Мета програми: створення умов формування пізнавальних умінь засобом проектної діяльності.

Мета була досягнута шляхом вирішення наступних завдань:

- знайомство із структурою проектної діяльності, методами дослідження та їх застосування у власному дослідженні;
- формування пізнавальних умінь, тобто, умінь пошуку та збору інформації, обробки інформації, транслявання, зберігання та застосування у практичній діяльності;
- формування досвіду самостійної роботи над проектом;
- розвиток інтелектуального, творчого потенціалу особистості та інтересу до проектної діяльності.

У процесі проектної діяльності було реалізовано основні засади програми:

1. Принцип наступності. Реалізація завдань програми здійснена через зв'язок позаурочної діяльності з навчальним процесом.
2. Принцип діяльності, що забезпечує включення кожного, хто навчається в проектну діяльність.
3. Принцип варіативності забезпечує можливість вибору кожним індивідуального темпу та рівня проектної діяльності.

4. Принцип безперервності та цілісності визначає механізм усунення розривів в організації проектної діяльності та приведення змісту у відповідність функціональним та віковим особливостям учнів.

5. Принцип психологічної комфортності забезпечує створення атмосфери взаємодопомоги, доброзичливості та створення успіху для кожного. Прийняття інтересів та потреб учнів.

6. Принцип спільності. Колективна робота вчителя та тих, хто навчається на всіх етапах проектної діяльності.

7. Принцип зворотного зв'язку. Усі заняття наприкінці мали рефлексію. Спільно з учнями необхідно було обговорити, що вийшло і що не вийшло, дізнатися про їхню думку, визначити їхній настрій та перспективу.

8. Принцип творчості означає максимальну орієнтацію на творчий початок, набуття власного досвіду творчої діяльності.

Програма сприяла формуванню наступних умінь:

- здійснювати пошук та збирання необхідної інформації для виконання завдань з використанням навчальної літератури, довідників, енциклопедій;
- обробляти інформацію для отримання необхідного результату дослідження, у тому числі і для створення продукту проекту;
- використовувати отриману інформацію у практичній діяльності;
- транслювати та зберігати отриману інформацію.

Працюючи за цією програмою ми враховували психолого-фізіологічні особливості молодших школярів.

Теми проектів учнів цього віку пов'язані з предметним змістом. Тому значна частина навчального часу, відведеного на повторення та закріплення вивченого матеріалу, може бути використана для організації проектної діяльності.

Проблема проекту та дослідження, що забезпечує мотивацію включення до самостійної роботи, має перебувати в зоні найближчого розвитку.

Тривалість виконання проекту була обмежена 1-4 тижнями у режимі позаурочних занять. Однак на традиційних заняттях, починаючи з 1 класу, вчитель поступово повинен формувати у молодших школярів вміння щодо окремих

елементів проектної та дослідницької діяльності (цілепокладання, формулювання питань, рефлексія, планування дій, робота з різними джерелами інформації тощо).

На цьому щаблі навчання особливу роль грають групові проекти. Індивідуальні проекти також можуть бути зібрані під загальною темою або формою презентації продукту (наприклад, книга, виставка, вікторина, панно тощо).

Зміст програми було побудовано на міждисциплінарній (інтегративній) основі навчання з освітніми галузями як Природознавство, Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь, Громадянська та історична освітня галузь.

Заняття були розбиті на дві основні складові, які мають теоретичний та практичний напрямки. Здебільшого практична частина роботи займала більший час занять. Працювати над проектом здатні учні різного рівня підготовленості чи розвитку інтелекту. Хтось може реалізувати індивідуальний проект, а хтось успішно реалізує свої здібності у груповому. Тому проектна діяльність могла мати і груповий, і індивідуальний характер.

Програма включала проведення дослідів, спостережень, екскурсій, засідань у класній майстерні, зустрічей з цікавими людьми, а пошук необхідної інформації здійснювався в енциклопедіях, довідниках, книгах, на електронних носіях, в Інтернеті, ЗМІ та бібліотеці.

Особливістю програми було:

- наявність практичної спрямованості та врахування вікових особливостей учнів;
- робота над проектами проводилася в індивідуальній та груповій формі, що сприяло розвитку особистісних якостей;
- у зміст програми теми проектів вибиралися з урахуванням інтересів учнів; робота над проектами велася у позаурочний час, а також учні працювали над проектами вдома з батьками, що сприяло взаємодії сім'ї та школи;
- велике значення мала робота з інформацією у процесі створення проектів, що сприяло формуванню умінь пізнавальної діяльності;
- було частково вирішено завдання виявлення обдарованих, творчих здібностей, оскільки учні стали учасниками різних конкурсів.

Велике значення мала робота з інформацією у процесі створення проектів, що сприяло формуванню умінь пізнавальної діяльності.

Важливим етапом роботи з інформацією є її пошук. Непроста робота знайти необхідну інформацію у сучасному інформаційному потоці. Ця проблема актуальна і потребує навчання молодших школярів. Навчання пошуку та відбору інформації можна розділити на кілька етапів:

1) визначення інформаційного запиту;

Учні розпочинають роботу з визначення того, що вони хочуть дізнатися, формулюють питання, на які хочуть відповісти. Часто молодшим школярам важко формулювати питання і в цьому їм можуть допомогти питання, спрямовані на усвідомлення або утримання завдання. До таких питань можна віднести:

- Яку інформацію потрібно знайти?
- Для чого це треба?
- Із чим може бути пов'язана інформація?
- Яке відношення вона має до нашої теми?

Отже, створюємо інформаційну потребу і школяр звертається за інформацією до різних джерел. Важливо тут вибрати джерело інформації та оцінити адекватність джерела інформації сформульованому запиту.

2) визначення доцільності використання конкретних засобів інформації: книга, бібліотека, електронні видання, Інтернет та інші джерела (батьки, дорослі, старшокласники);

3) визначення алгоритму пошуку. Проведення предметного пошуку за алфавітними каталогами, за тематичними каталогами, за ключовими словами.

Навчання учнів ефективному пошуку інформації неможливе без оволодіння прийомами робіт із довідковою літературою: словниками, енциклопедіями, довідниками. Для того щоб учні могли знайти необхідну інформацію, слід познайомити дітей з особливостями побудови довідкової книги, словника (алфавітний порядок, умовні позначення тощо).

Пізнання навколишнього світу передбачає не лише вивчення матеріалів підручника, а й проведення власних спостережень, експериментів, що проводяться

за допомогою цифрових інструментів вимірювання, фотоапарата, мікроскопа, відеокамери.

Тому потрібно формувати вміння спостерігати, оскільки воно допомагає помічати у звичайних явищах важливі якості об'єктів навколишнього світу.

Важливе значення має вміння проводити експеримент, що є критерієм визначення правильності теоретичних понять. Експеримент включає вміння будувати гіпотези, проводити спостереження, вимірювання, обчислення, графічні побудови, аналіз отриманих даних.

Необхідні для формування завдання, які передбачають роботу з інформацією. Наприклад, робота з таблицями, схемами, які носять інформативний характер, вчать перетворювати, інтерпретувати та застосовувати інформацію.

Обробка інформації означає процес перетворення, який включає аналіз, синтез, зіставлення, порівняння, класифікацію й систематизацію інформації та інтерпретацію змісту інформації. У процесі аналізу та переробки інформації створюється нова інформація, заснована на нових та на наявних знаннях. При перетворенні інформації застосовується спосіб кодування, коли від однієї знакової форми переходять на іншу (таблиці, схеми, графіки, діаграми). Тому до завдань необхідно включати роботу з інформацією, що міститься в ілюстраціях, схемах, таблицях тощо. Вчитель пропонує звернути увагу на ілюстрацію (схему, таблицю), вивчити її та відповісти на низку питань. Така робота ще складна для молодших школярів і тому потребує певної підготовки. Наприклад, до виконання завдань, у яких інформація представлена у таблиці, необхідно відпрацювати вміння її читати. Це можуть бути такі питання: як називається таблиця; чому; яку інформацію з неї можна отримати; навіщо нам таблиця у завданні; яка інформація представлена у стовпцях (діаграмі, таблиці), у рядках; назвіть скільки рядків у таблиці; скільки стовпців; що представлено у стовпцях, у рядках. До виконання завдань, що вимагають звернення до ілюстрацій тексту підручника або навчальної літератури, необхідно пояснити учням, де можна знайти опис до ілюстрацій, як порівнювати об'єкти, зображені на ілюстраціях підручника; як співвідносити описувані події, явища природи з ілюстраціями.

Молодші школярі навчаються працювати переважно з інформацією, представленою у вигляді тексту. Тому аналіз тексту є важливим умінням, без якого неможливе використання інформації. Уміння аналізувати текст має на увазі вміння читати, розуміти, аналізувати візуальні зображення та перетворювати інформацію.

Таким чином, формування вміння обробки інформації передбачає наявність знань та вмінь роботи з книгою, знання про види читання, раціональні прийоми та вміння їх застосовувати залежно від ситуації, вміння максимально засвоювати та сприймати прочитане.

Використання інформації в проектній діяльності пов'язане насамперед із створенням інформаційних продуктів.

Інформаційним продуктом є перероблена інформація, перетворена з однієї форми на іншу (стислий переказ наукового тексту, інструкція, план, алгоритм, схема, таблиця тощо.).

Інформаційні продукти за формою подання можна поділити на такі групи:

- текстовий – конспект, план, переказ, інструкція, тези, реферат тощо;
- графічний – схема, креслення, графік, малюнок;
- змішаний – таблиця, алгоритм.

Після створення інформаційного продукту необхідно представити його аудиторії і для цього необхідно засвоїти конкретні вміння, а саме подання інформації у вигляді виступу перед аудиторією (доповідь, повідомлення, презентація тощо).

Щоб не розгубити інформацію та мати можливість скористатися нею у потрібний момент учням необхідно вміти систематизувати, класифікувати та організовано зберігати інформацію.

У світі важливо вміти зберігати як безпосередньо інформацію, так й вміти складати довідковий апарат. Тому потрібно навчити молодших школярів визначати, в якому вигляді інформація зберігатиметься, щоб її можна було знайти при необхідності. Тут відбувається систематизація та структурування інформації, створення картотек, формування архівів, посилань, складання списків інформаційних ресурсів.

Уся діяльність велася протягом семестру із опорою на основне тематичне планування програми. Програма складалася з двох розділів:

1. Основи проектної діяльності.

2. Проектна майстерня. Робота над груповими та індивідуальними проектами.

Розкриємо суть змісту програми:

1. Основи проектної діяльності.

Тема 1. Ти проєктант. Твої інтереси та захоплення. Вибираємо тему проєкту.

Знайомство з поняттям «Проект». Обговорення питання, що мені цікаво. Як вибрати тему проєкту

Тема 2. Мета та завдання проєкту. Розвиток умінь ставити запитання.

Знайомство з цілями та завданнями проєкту. Завдання з розвитку дослідницьких умінь. Розвиток вміння бачити проблему.

Тема 3. Я виконую проєкт. Етапи роботи над проєктом.

Ознайомлення з етапами проєкту.

Тема 4. Розвиток вміння бачити проблеми. Рішення проблеми. Спостереження та спостережливість. Спостережливість як спосіб виявлення проблем.

Ознайомлення з поняттям «проблема». Розвиток вміння бачити проблему через спостереження. Знайомство з приладами для спостереження.

Тема 5. Екскурсія до бібліотеки. Вчимося обирати додаткову літературу. Збір інформації для проєкту.

Навчання роботі з джерелами інформації (книги, енциклопедії, компакт-диски, Інтернет та ін.). Способи обробки отриманої інформації.

Тема 6. Організація дослідження. Знайомство з основними методами дослідження. Метод дослідження. Планування своєї роботи. Ознайомлення з основними методами дослідження. Практичні завдання використання доступних методів. Як спланувати роботу над проєктом

Тема 7. Створення продукту проєкту. Оформлення роботи. Як підготувати повідомлення та підготуватися до захисту.

Ознайомлення з поняттям «продукт» проекту. Як підготувати та оформити проект. Виділення головного та другорядного. Проектна майстерня. Робота над груповими та індивідуальними проектами. Розкриємо їх суть.

Тема 8-10. Екскурсія як стимулювання проектної діяльності дітей. Проект «У гості до фермера». Цей проект був короткостроковий, інформаційний. У ході реалізації проекту було проведено екскурсію на ферму. Обговорювали яка проблема існує у цій галузі. Спостерігали за роботою робітників. Учні дізналися про породу корів та вирішили знайти інформацію про них. Учні домовилися, як збиратиму матеріал. Завершився проект оформленням інформаційного стенду, а також було оформлено стінгазету про екскурсію.

Тема 11-13. Проект «Як узимку допомогти птахам».

Проект був короткостроковим, практико-орієнтованим. Завданнями проекту було розширити уявлення про зимуючих птахів нашої місцевості, провести спостереження за поведінкою та харчуванням птахів, що зимують. Учнями була вивчена інформація про птахів нашої місцевості, яку їжу краще використовувати для годівниць. Учні розподіливши ролі підготували невеликі повідомлення про зимуючих птахів. Практична частина проекту полягала у виготовленні годівниць із залученням батьків. Проект закінчився акцією «Допоможемо птахам взимку», учні біля школи розвісили годівниці і залишали їжу тобто, усвідомлювали практичну значущість своєї роботи.

Тема 14-16. Проект «У світі казок».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Школярами було вивчено інформацію про казки, підготовлено виставку малюнків «Мій улюблений казковий герой». Проект закінчився створенням збірки казок свого твору.

Тема 17-18. Проект «Новий рік біля воріт».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Завданнями проекту було знайомство учнів із поняттям листа, з правилами листування, а також знайомство із символами Нового року. Розподіливши ролі за групами, кілька учнів приготували невеликі повідомлення, за підсумками якого оформлена стінгазета «А ви знаєте?». А ще кожним учасником написано листа Діду Морозу.

Тема 19-22. Проект «Мої друзі словники».

Проект було розраховано на один місяць. Проблемою вибору цієї теми було невміння користуватися словниками відповідно до віку. Перед початком проекту з дітьми було проведено розмову про словники української мови та як правильно користуватися ними. Школярами була вивчена інформація про словники та їх призначення, розподіливши ролі учні підготували невеликі повідомлення. Практична частина проекту полягала у виготовленні власного словничка.

Тема 23-28. Проект «Солодка орфографія».

Проект був дослідницьким, груповим. Був розрахований на місяць. Проект розпочався зі збору фантиків від цукерок, на яких учні шукали орфограми, а потім за орфограмами відбирали фантики для збірки. Учні познайомилися з історією походження фантиків, згадали орфограми вивчені у першому та другому класі. Також у процесі проекту було проведено дослідження з метою якого було з'ясувати, чи можна підвищити рівень орфографічної пильності, використовуючи фантики від цукерок. У результаті вийшов збірник, який використовувався щодо орфограм під час уроків української мови.

Тема 29-31. Проект «Книжка-малятко».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Завданнями проекту було знайомство тих, хто навчається з історією виникнення книг, а також виховувалося дбайливе ставлення до книг. Практична частина проекту полягала у виготовленні книжки-малюка.

Тема 32-33. Проект «Друзі природи».

Проект був короткостроковим, практико-орієнтованим. Проблема проекту пов'язана із загостренням глобальних екологічних проблем сучасної цивілізації, погіршенням екологічної ситуації. Учням пропонувалося обрати одну з ділянок природного, соціального середовища найближчого оточення, який потребує захисту.

Тема 34. Міні-конференція з виконаних проектів.

Підбиття підсумків проектної діяльності. Виступи учнів зі своїми проектами. Працювали над умінням аналізувати, оцінювати та робити висновки. Було оформлено виставку «Наші проекти».

В результаті реалізації програми учні виробили вміння організовувати свою діяльність, працювати з інформацією, здійснювати дослідження, оформляти та представляти продукт своєї діяльності, аналізувати та оцінювати свою роботу, вироблявся алгоритм роботи над проектом.

Важливою умовою організації проектної діяльності був проблемний характер діяльності, включення нових, складніших завдань у наступні проекти. Для усунення труднощів у процесі виконання проекту учням було запропоновано допоміжний методичний матеріал як путівників у проекті, які містили етапи проекту, і навіть завдання створені задля формування умінь пізнавальної діяльності. Краще, якщо дитина записуватиме зміст своєї роботи, оскільки в учнів 2 класу робота над проектом у багатьох викликає труднощі та проекти в основному роблять батьки. Це позбавляє дітей самостійності та знижує рівень розвитку умінь не лише щодо виконання проектів, а й умінь пізнавальної діяльності. Цей путівник можна заповнювати у класі повністю чи частково, залежно від завдань, поставлених учителем та вміннями учнів працювати над проектом. У кабінеті путівники можна повісити як поради для учасників проекту.

Організація проектної діяльності молодших школярів мала кілька етапів, які включали ознайомлення з етапами проекту, методами та засобами пошуку, обробки, застосування, зберігання та передачі отриманої інформації.

На першому етапі одним з головних завдань було формулювання цілей навчання та відбір змісту навчального матеріалу. Орієнтиром для цього був Державний стандарт та навчальна програма в рамках якої проходило навчання. На початку року нами було складено тематичне планування з описом кожної теми та список проектів для вибору учнів. Теми підбиралися з урахуванням вікових особливостей та з урахуванням інтеграції з такими предметами як українська мова, літературне читання.

Наступні етапи організації проектної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» було спрямовано формування пізнавальних умінь у межах нашої роботи.

У ході виконання проектів було пройдено всі етапи діяльності відповідно до нашої моделі:

На організаційному етапі перед молодшими школярами стоїть завдання вибрати тему проекту, уточнити мету майбутньої роботи.

Тому необхідно було зацікавити дітей, створивши проблемну ситуацію, для цього можна використовувати життєвий досвід дітей шляхом простих питань, що наводять, по обраній темі проекту. Цей етап сприяє виробленню таких умінь, як усвідомлювати та приймати пізнавальну задачу, бачити суть проблеми, визначати потребу в інформації.

На етапі планування молодші школярі висувають гіпотези, обирають джерела інформації та визначення плану виконання проекту та форму кінцевого результату. У них формуються вміння складати план своєї діяльності, обирати спосіб дії та шляхи вирішення проблеми. Складається список книг, електронних матеріалів, сайтів мережі Інтернет на тему проекту.

При виконанні практичного етапу молодшим школярам необхідно використовувати наявні знання з проблеми та звертатися до довідників, енциклопедій, а також комп'ютера. Учні навчаються спостерігати, користуватися спеціальними приладами, експериментують. Працюють з інформацією, навчаються класифікувати явища за якоюсь ознакою, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати, порівнювати, узагальнювати вивчені факти тощо. За виконання практичного етапу в молодших школярів формуються вміння пошуку, збору та обробки отриманої інформації.

На етапі презентації результатів проекту молодші школярі репрезентують результати своєї роботи. Навчаються міркувати, виділяти головне і другорядне, робити висновки, логічно вибудовувати виступ, відстоювати свою думку тобто, у них формуються вміння використовувати інформацію на практиці, вміння зберігати та передавати інформацію.

На оціночно-результативному етапі молодші школярі вчилися оцінювати свій результат та результат роботи своїх товаришів щодо досягнення планованого, за якістю виконаного, вміння приймати та застосовувати критерії оцінювання проектів,

відповідати на запитання. При оцінці важливо, щоб учні адекватно оцінили свою роботу, перерахували труднощі та знайшли шляхи їхнього подолання в майбутньому.

В результаті вивчення програми позаурочної діяльності «Всезнайка» учні отримали можливість:

- розширити, систематизувати уявлення про природні та соціальні об'єкти та явища як компоненти єдиного світу;
- визначати та висловлювати під керівництвом вчителя найпростіші, загальні для всіх правила поведінки при співпраці;
- приймати та зберігати навчальну мету та завдання;
- контролювати та оцінювати свої дії, вносити відповідні корективи у їх виконання;
- працювати за запропонованим планом;
- використовувати знаково-символічні засоби, зокрема моделювання;
- орієнтуватися у своїй системі знань: відрізнити нове від відомого, робити попередній відбір джерел інформації: орієнтуватися у потоці інформації;
- переробляти отриману інформацію: порівнювати та групувати об'єкти;
- перетворювати отриману інформацію з однієї форми на іншу;
- адекватно передавати інформацію та висловлювати свої думки відповідно до поставлених завдань та відображати предметний зміст та умови діяльності у мовленні;
- доносити свою позицію до інших: оформляти свою думку в усному та письмовому мовленні;
- спільно домовлятися про правила роботи у групі.

Розроблена нами програма з позаурочної діяльності була повністю реалізована.

На основі констатувального та формувального етапів дослідно-пошукової роботи було висунуто мету контрольного етапу: виявити динаміку рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної

діяльності у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ», порівняти результати констатувального та контрольного етапу, зробити висновки про результативність.

У дослідженні констатувального та контрольного етапу брала участь та сама група: учні 2 класу Новоселицького ліцею №3 Чернівецької області у 2021-2022 навчальному році.

Хід роботи та досліджувані вміння контрольного етапу аналогічні до констатувального етапу, але тексти діагностичної роботи були складнішими.

За результатами контрольного етапу отримано такі результати: середній рівень мають 75% (24 осіб), високий рівень має 19% (6 осіб), низький рівень має 6% (2 особи).

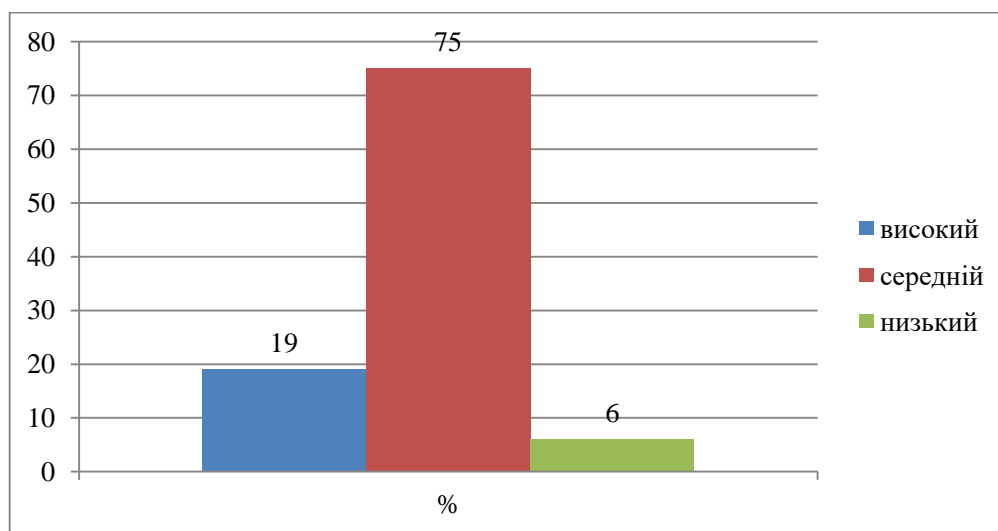

Рис. 14. Результати повторної діагностики рівня сформованості умінь пізнавальної діяльності молодших школярів в змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Розглянемо кожне вміння окремо.

Завдання спрямовані на перевірку вміння пошуку та збору інформації представлені завданнями №1 та №2. Із завданнями успішно впоралися 6 осіб (19 %), частково впоралися 26 осіб (81 %).

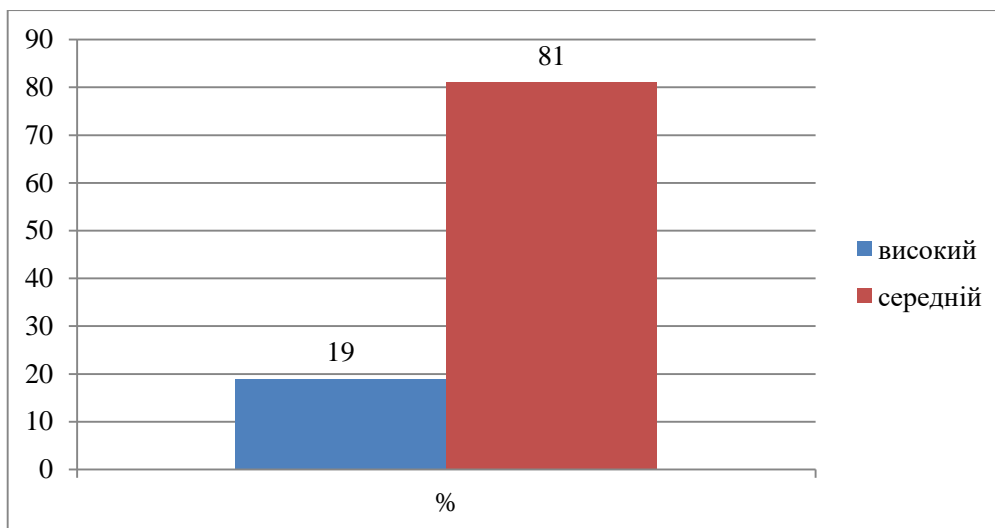

Рис. 15. Результати контрольної діагностики рівня сформованості вміння пошуку та збору інформації

Виконанням завдання №3 перевірялося вміння опрацьовувати інформацію. Із завданням успішно впоралися 6 осіб (19 %), частково впоралися 24 особи (75 %) та 2 особи (6 %) із завданням не впоралася.

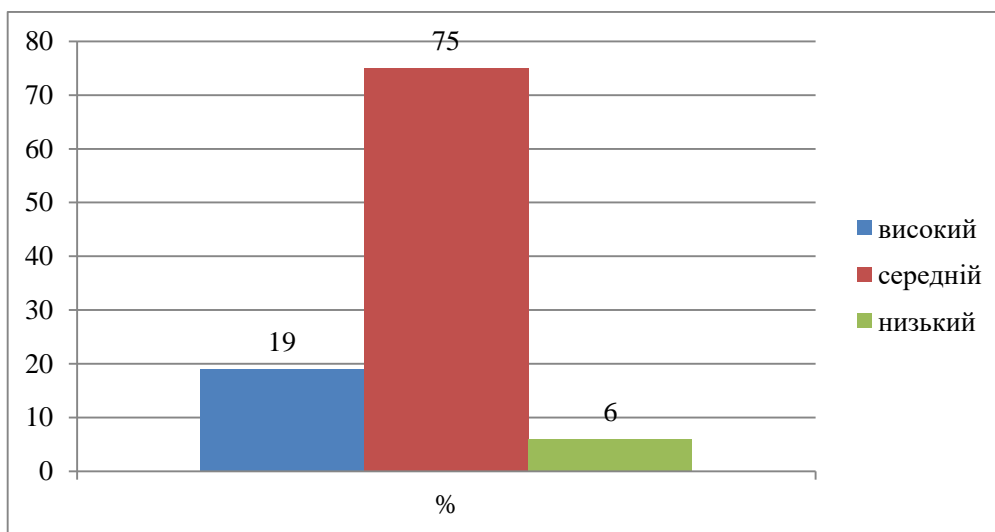

Рис. 16. Рівень сформованості вміння обробляти інформацію

Завданням № 4 перевірялося вміння використовувати інформацію у практичній діяльності. Із завданням успішно впоралися 8 осіб (25 %), частково впоралися 20 осіб (62 %) та 4 особи не впоралися із завданням (12 %).

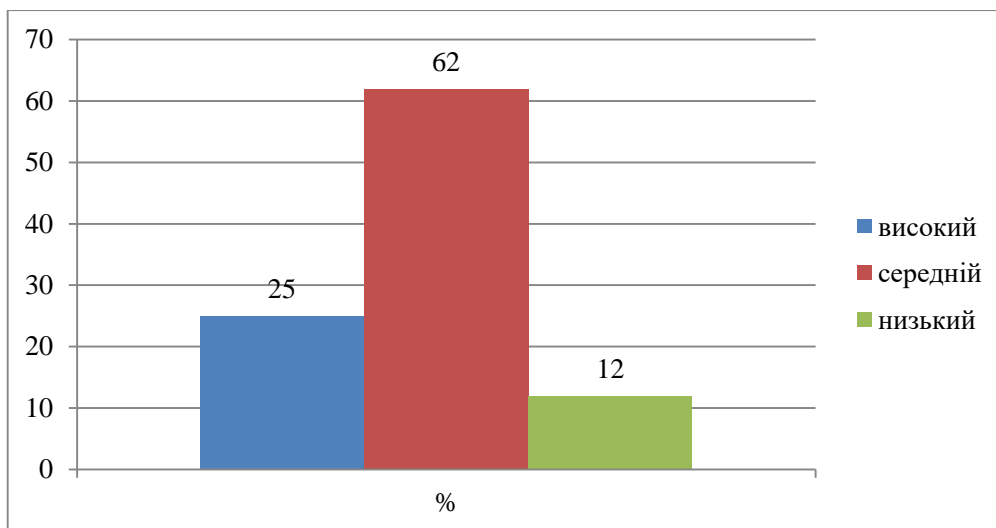

Рис. 17. Рівень сформованості вміння використовувати інформацію у практичній діяльності

Завданням № 5 перевірялися вміння транслювати та зберігати інформацію. Із завданням успішно впоралася 2 осіб (6 %), частково впоралися 28 осіб (88 %) та 2 осіб не впоралася із завданням (6 %).

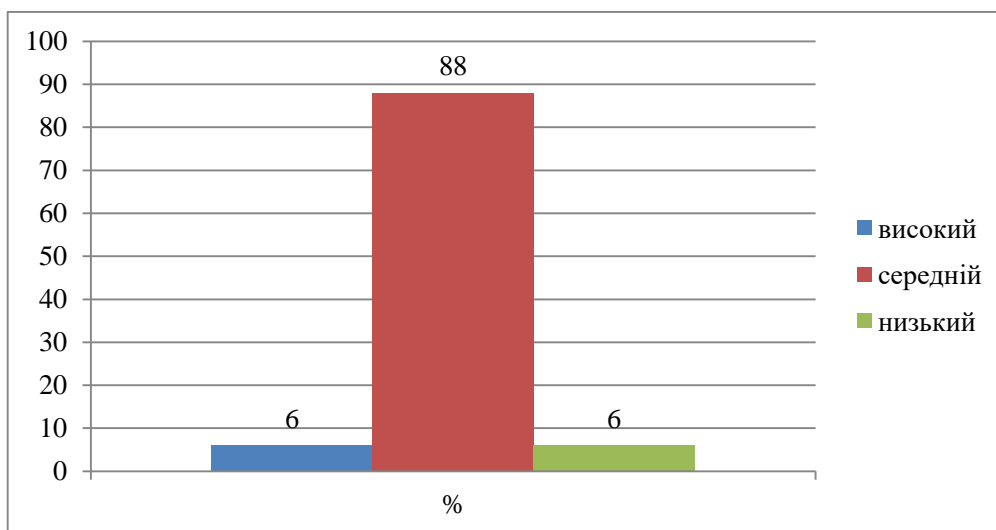

Рис. 18. Рівень сформованості вміння транслювання та зберігання інформації

Результати контрольного етапу показали загалом позитивну динаміку сформованості умінь пізнавальної діяльності. Знизилася кількість тих, хто має низький рівень сформованості вміння пошуку та збору інформації з 19% до 0%, вміння обробки інформації з 31% до 6% і вміння використовувати інформацію в практичній діяльності показники знизилися з 44% до 12%.

Збільшилася кількість тих, хто має підвищений рівень сформованості вміння використовувати інформацію в практичній діяльності, базовий рівень вміння пошуку та збору інформації підвищився з 69% до 81%.

Для заключного висновку про рівень сформованості пізнавальних умінь нами складено зведену діаграму (рис.19), де вказані усі досліджувані показники до та після дослідно-пошукової роботи.

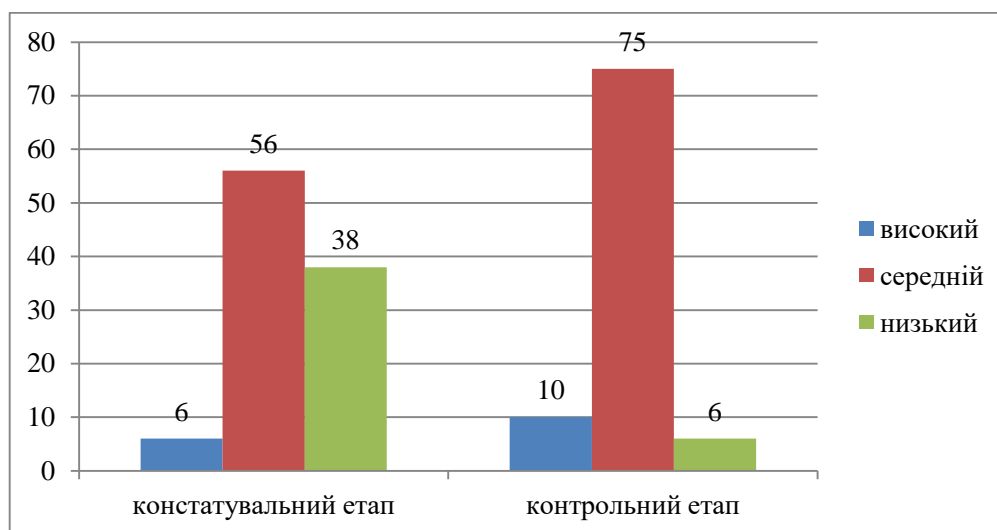

Рис. 19. Початковий та кінцеві рівні сформованості пізнавальних умінь молодших школярів у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

З даних діаграми можна дійти висновку, що рівень сформованості пізнавальних умінь на контрольному етапі змістився у бік підвищення. Про це свідчать такі числові показники: кількість учнів із високим рівнем сформованості умінь пізнавальної діяльності молодших школярів у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» збільшилася на 4 %, середній рівень підвищився на 19 %, знизилася кількість школярів із низьким рівнем. Ця різниця становила 32%. Зниження відсотка групи з низьким рівнем може свідчити тому, що певна кількість учнів перейшла до групи з показником середнього рівня, а ті, хто займав середній рівень перемістилися до групи з високим рівнем сформованості пізнавальних умінь.

Висновок до другого розділу

Для вивчення та формування пізнавальних умінь у процесі проектування у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» було організовано та проведено дослідно-пошукову роботу, в ході якої на констатувальному етапі за допомогою

діагностики було визначено початковий рівень сформованості пізнавальних умінь. Результати діагностики показали, що більшість учнів демонструють невисокий рівень сформованості пізнавальних умінь.

На підставі отриманих даних була спроектована модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», яка є системою взаємозалежних компонентів (блоків): методологічний, змістовний, технологічний, оціночно-результативний.

Ядром моделі є проектна діяльність, що містить етапи: організаційний, планування, практичний, презентаційний, оцінно-результативний.

Визначено комплекс педагогічних умов, що включає:

- врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів;
- введення проектної технології у позаурочний процес;
- організацію доступу до інформаційно-освітнього середовища школи;
- розробку змісту, способів та засобів формування умінь пізнавальної діяльності та діагностичного інструментарію.

Для вивчення динаміки зміни сформованості пізнавальних умінь було проведено контрольний етап роботи, за результатами якого з'ясували, що є позитивні зрушення у показниках.

Грунтуючись на позитивній динаміці сформованості пізнавальних умінь, можна стверджувати, що модель формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є ефективною.

ВИСНОВКИ

Аналіз науково-педагогічної літератури підтверджує актуальність проблеми формування пізнавальних умінь молодших школярів, чим і був обумовлений вибір теми нашого дослідження.

У рамках нашого дослідження ми розглянули підходи (інтегровано-діяльнісний, особистісно-орієнтований та компетентнісний), застосування яких дозволить ефективно організувати роботу з формування пізнавальних умінь на уроках «Я досліджую світ».

У теоретичній частині роботи теоретично обґрунтовано поняття «пізнавальні вміння молодших школярів», що розглянуто у нашому дослідженні як сукупність дій спрямованих на пошук, обробку, транслявання, зберігання та застосування інформації в практичній діяльності, вміння самостійно результативно мислити та працювати з інформацією в сучасному світі. Пізнавальні вміння включають: вміння пошуку та збору інформації; вміння опрацювання інформації; вміння транслявання та зберігання інформації; вміння використовувати інформацію у практичній діяльності.

Крім цього, аналіз вивченої літератури дозволив дійти висновку, що ефективним засобом формування пізнавальних умінь є проектувальна діяльність.

Організація проектувальної діяльності відповідно Державного стандарту початкової загальної освіти може здійснюватись в буд-якій галузі, однак найбільш сприятливим для проектування є інтегрований підхід, який відображено в курсі «Я досліджую світ».

Проте недостатньо вивчені всі потенційні можливості проектної діяльності та її роль у формуванні пізнавальних умінь молодших школярів. Тому нами спроектовано модель дидактико-методичного забезпечення формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є ефективною. Пропонована модель виконана у контексті структурно-функціонального аналізу та складається з наступних компонентів: методологічний, змістовний, технологічний, оцінно-результативний.

Підібрано та проведено діагностичну роботу, визначено критерії та рівні сформованості вміння пізнавальної діяльності. Результати діагностики показали, більшість учнів демонструють невисокий рівень сформованості умінь пізнавальної діяльності. Отож, проведене дослідження щодо виявлення рівня сформованості пізнавальних умінь молодших школярів показало, що цей процес потребує вдосконалення.

За результатами діагностики ми дійшли висновку про необхідність проведення цілеспрямованої роботи з формування пізнавальних умінь у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Тому, на основі вивчених особливостей пізнавальних умінь молодших школярів, вимог Державного стандарту початкової загальної освіти, методичних рекомендацій щодо організації проектної діяльності було складено та реалізовано програму з позаурочної діяльності.

Проведена цілеспрямована робота щодо впровадження моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», оскільки автор є вчителем-практиком.

Отож, на формувальному етапі апробувалася програма з позаурочної діяльності. У рамках цієї програми було включено інтегровані проекти.

В результаті апробації на контрольному етапі діагностика показала, що підвищився рівень учнів, що мають середній рівень на 19% і високий рівень сформованості умінь пізнавальної діяльності на 4%, а відсоток учнів з низьким рівнем знизився на 32%. Таким чином, результати дослідної роботи вказують на ефективність використання проектної діяльності в аспекті формування вмінь пізнавальної діяльності у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виконане дослідження показало ефективність розробленої та реалізованої моделі формування пізнавальних умінь молодших школярів засобом проектувальної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проведене дослідження не є вичерпним щодо порушеної проблеми і має перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми психології: *Проблеми психології обдарованості* : зб. наук. праць / за ред. С. Д. Максименка та Р. О. Семенової. Т. 6. Вип. 3. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 322 с
2. Андрусенко І. Підручник «Я досліджую світ» як засіб формування екологічної грамотності молодших школярів. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 22. С. 6–15.
3. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. Київ: Веселка, 2010. 334 с.
4. Баклицький І. Формування пізнавальних інтересів школярів як психологічна проблема. *Людина, становлення, розвиток. Філософські пошуки*. – Львів-Одеса, 2003.- 115 с.
5. Балаєва Н.І. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках у початкових класах. *Педагогіка і психологія*. 2004. №278. С. 8–10.
6. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя на учнів. *Початкова школа*. – 2003. - № 6. – С.15-17.
7. Бербец Т. М. Організація самостійної діяльності школярів в процесі розроблення творчих проектів. *Проектно-технологічна діяльність на уроках трудового навчання: теорія і методика* : монографія за заг. ред. О. М. Коберника. – Київ : *Науковий світ*, 2003. – С. 78–86
8. Бех І. Д. Молодший школяр як особистість. Навчання і виховання учнів 4 класів. Методичний посібник для вчителів. Упор. О. Я. Савченко. – Київ: *Академ. Видав.* – 2005. – с.12-18.
9. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2012. № 5. С. 5– 6.
10. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998, 204 с.
11. Бібік Н. Навчально-методичний комплект з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентісно орієнтованого навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Випуск 23. С. 6–22.
12. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – Київ: Монографія, 1998. – 199 с.

13. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. – 2013. – №5. – С. 6 - 9.
14. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. – 2013. – № 10. – С. 1-5.
15. Божук С. Психолого-педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу молодших школярів . *Актуальні питання дошкільної та початкової освіти*. Кривий Ріг, 2019. Вип. 2. С. 124-127.
16. Бондарчук Н. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів . *Вісн. Житомир. держ. ун-ту*. 2018. № 41. С. 103-106.
17. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. №9. С. 49-52.
18. Варзацька Л.О., Ярош Г.О., Гончаренко К.Ф. *Прийоми активізації пізнавальної діяльності*. *Початкова школа*. 1995. № 5. С. 64-67.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
20. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. №2(94). С. 3–6.
21. Волкова Н.П. Педагогіка [навч. посіб.] Київ: Альма-матер, 2007.- 610 с.
22. Волохата К. Дослід на уроках природознавства в початковій школі як один із важливих методів пізнання природи. *Хімічна та екологічна освіта: стан та перспективи розвитку* : збірник наукових праць міжнародної науковопрактичної конференції. За заг. ред. О.А. Блажка. Вінниця : ТОВ «НіланЛТД», 2015. 168 с.
23. Волохата К. М. Проблемні ситуації на уроках природознавства в початковій школі як засіб активізації розумової діяльності учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Сум ДПУ імені 455 А. С. Макаренка, 2013. № 6 (32). С. 92–98.
24. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О., Гарбузюк І., Андрук Н. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів

- загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
25. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (початкова школа). 2017. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9Wcd2l2WkRrQW9Ra1U> (дата звернення: 20.06.2022).
26. Гавриш І., Ткачов А. Розбудовуючи Нову українську школу: теоретико-методологічні основи реалізації компетентнісного підходу в освіті в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України». *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 2–5
27. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки : вільний вибір, відкритість, діяльність, зворотній зв'язок, ідеальність : посібник для вчителів. Луганськ, 2005. 84 с.
28. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках у початковій ланці. *Рідна школа*, 2004. – №4. – С. 19–20.
29. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018р [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/>
30. Додусенко Н.О. Проектна діяльність у початковій школі. – Харків: Вид. група «Основа», 2010. – 223с.
31. Друзь З. В. Пізнавальні завдання з ознайомлення з навколишнім світом у 1–2 класах. К.: Веселка, 2000. 230 с.
32. Дубравська Д.М. Основи психології: навч. Посібник Львів: Світ, 2017. – 280 с.
33. Жуковська С.В. Впровадження проектної діяльності в роботу вчителя початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. – 2006. – № 8.– С.35-38
34. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с
35. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
36. Засядько І. І. Принципи проектування активної навчально-пізнавальної діяльності учнів. Наукові записки. Випуск 39. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. С. 32 – 37.

- 37.Зразки тематично-календарного планування з інтегрованого курсу «Я досліджую світ та навчального предмета «Технології і дизайн» за Типовою освітньою програмою НУШ-1, розробленою під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна. URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/1klas (дата звернення: 10.06.2022)
- 38.Іванчук М. Г. Психолого-педагогічні основи виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання : автореф. дис. ... д-ра психол. наук:19.00.07. Київ, 2005. 44 с.
- 39.Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2). URL: <https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematichnyj-i-diyalnisnyjpidhody-chastyna-2/> (дата звернення: 21.04.2022).
- 40.Катеруша О. Шляхи активізації пізнавальної діяльності. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. Кривий Ріг : КДПУ, 2009.Вип. 24.– 288-294.
- 41.Ковшар О. Методи стимулювання позитивних мотивів та пізнавальної активності навчання молодших школярів. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. Кривий Ріг : КДПУ, 2009.-Вип. 24. 294-299.
- 42.Комплекти ресурсного забезпечення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1 та 2 класів». URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ (дата звернення: 10.04.2022).
- 43.КондратоваЛ.Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час. – Харків: *Основа*, 2009. – 124с.
- 44.Котелянець Н. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. – 2001. - № 10. – С.47-48.
- 45.Котелянець Н.В. Роль міжпредметних зв'язків у розвитку особистості молодших школярів. *Рідна школа* . – 80 2000.- №3. – С.43 – 43.
- 46.Крамаренко А. М. Курс «Я досліджую світ»: теоретико-практичний аспект в контексті модернізації освіти. *Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю.

- Мелітополь, Україна, 6–8 червня 2019 року. За заг. ред. С. М. Дубяга, І. О. Яковенко. Мелітополь : ФОП Однорог Т.Ф., 2019. С. 153–157.
- 47.Кримський С.Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практикозорієнтований збірник. Керівник авторського колективу – директор ліцею міжнародних відносин № 51С.М. Шевцова. Науковий керівник і редактор – канд. істор. наук І.Г. Єрмаков. – К.: “Департамент”, 2003. – 320с.
- 48.Кутурженко Т. Проектне освітнє середовище. *Початкова освіта*. – 2017. – № 10. – С. 9-12.
- 49.Марусинець М. Розвиток пізнавальної активності : психологічні умови та дидактичні засоби. *Дошкільне виховання*. 2019. № 12. С. 26.
- 50.Марченко Т. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи. *Початкова школа*. – 2017. – № 7. – С. 44-46.
- 51.Мельникова О. Пізнавальна активність учнів початкової школи. *Відкритий урок*. – 2013. – №11. – С. 34-37.
- 52.Назарець Л. М. Пізнавальний інтерес у контексті мотивації навчально-пізнавальної діяльності. *Наукові записи*. – Острог, 2003. – Вип. 4. – С. 81–91.
- 53.Нікітіна, Н. М. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів і цікавих завдань. *Поч. навчання та виховання*. – 2011. – № 31. – С. 26–31.
- 54.Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.06.2022).
- 55.Нова українська школа: poradnik dla vchytelya / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 17.06.2022).

56. Онопрієнко, О. (2009). Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів школярів (автореф. дис. ... на здобуття наук. ступ. канд. пед. Наук). Київ
57. Поліщук Н.А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом. Педагогічний пошук. – № 2(94). – 2017. – С. 17–21.
58. Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять, упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – Київ: Шкільний світ, 2007. – 128с.
59. Пушкарьова Т. Діагностування та розвиток пізнавальних процесів у молодшого школяра за умови психологічного супроводу. *Рідна школа*. – 2008. – №3-4. – С. 55-57.
60. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2013. – 504 с. 264.
61. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
62. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів.- К.,1999.-220с.
63. Сапунова Л.А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі. *Таврійський вісник освіти*. – № 1(41). – 2013. – С. 205–210.
64. Словник навчально-педагогічних понять і термінів: метод. посіб. / уклад : Л. П. Вовк, Г. Д. Панченко, О. С. Падалка та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 83 с.
65. Типова освітня програма Нової української школи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. – 392с
66. Федорець М.А. Метод проектів як ефективний спосіб засвоєння матеріалу на заняттях. *Нові технології навчання*. 2006. - №43. – С. 8-13
67. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. – Вид. 3-тє, стереотип. – Київ : Академвидав, 2009. – 560 с.

- 68.Цимбал О.М. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі. Початкове навчання. – 2008. - № 19. – С. 2-13.
- 69.Чавс У. Проектне навчання у початковій школі. Початкова школа. – 2016. - № 10. – С.50-53.
- 70.Щукіна Г. Активізація пізнавальні діяльності школярів в освітньому процесі. <http://www.novapedagogika.com/noloms-307-1.html>
- 71.Якиманська І. Особистісно орієнтована система навчання. *Завуч.* – 1999. - №7. – С. 22.
- 72.Яценко С. Проект початкової школи. Початкова освіта. – 2017. – № 4. – С. 4-6

ДОДАТКИ

Додаток А

Зведена таблиця даних із завдань, вправ, вкладених у формування умінь пізнавальної діяльності з предмету «Я досліджую світ» 2 клас

Вміння пізнавальної діяльності		Кількість вправ у підручнику	% співвідношення обсягу завдань до загального обсягу вправ
Вміння пошуку та збору необхідної інформації	Пошук джерел інформації	3	0.69%
	Сприйняття на слух та розуміння різних видів повідомлень (художні та інформаційні тексти)	13	3%
	Знаходження потрібної інформації в тексті у явному вигляді	29	6.68%
	Знаходження потрібної інформації в тексті в неявному вигляді	19	4.38%
	Робота зі словниками та довідниками відповідно до віку	25	4.38%
	Робота з інформацією, представленою у різних форматах (текст, малюнок, таблиця, діаграма, схема)	29	6.68%
Вміння обробки інформації	Аналіз отриманої інформації.	25	5.76%
	Перетворення інформації з суцільного тексту на таблицю (доповнення таблиці інформацією з тексту);	0	0%

	При роботі з одним або декількома джерелами виявляти суперечливу, конфліктну інформацію, що міститься в них.	0	0%
Вміння використовувати інформацію у практичній діяльності	Виконання практичних завдань	26	5.99%
	Створення інформаційного продукту	12	2.76%
Вміння транслювання та збереження інформації	Відтворення отриманої інформації у різних формах	24	5.53%
	Систематизація та структурування інформації, створення посилань, складання списків інформаційних ресурсів	0	0%
	Фіксація інформації у різних формах	18	4.15%

Діагностична робота

Прізвище _____

Ім'я _____

Найважливіше бажання

(за оповіданням Олени Касьян)

Ми дивимося, як Ромко годує своїх рибок. Новенький акваріум стоїть в його кімнаті. Ми страшенно Ромкові заздрили! Він має ще собачку Бутусю! А в нас нічого такого немає.

– А які три бажання ти загадав би золотій рибці? – запитує Данка.

Ромко каже:

– Я б загадав, по-перше, справжній мотоцикл для перегонів, по-друге, лук, як у Робіна Гуда, і по-третє, стати космонавтом!

– А я б загадала собаку, – каже Кася, – потім акваріум із рибками, потім ляльковий будиночок!

– А я б загадала, щоб у всіх магазинах мені дозволяли брати все, що я захочу! Просто так, без грошей! – каже Данка. – І теж собаку й рибок!

А я думаю, що, по-перше, хочу, щоб був мир у всьому світі! По-друге, щоб мама була завжди-завжди!

А ось останнє бажання ніяк не можу вибрати. Потрібно ще трішки подумати. А то загадаю щось не дуже важливе, а потім виявиться, що важливе не загадала.

Завдання 1: Чому діти заздрили Ромкові?

Завдання 5:

- Проаналізуй, що тобі треба робити, аби твої бажання здійснилися.
- Що ти робиш, якщо твоє бажання не може здійснитися найближчим часом?

Програма позаурочної діяльності «Всезнайка»

Пояснювальна записка

Програма курсу позаурочної діяльності «Всезнайки» для учнів другого класу розроблена відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти. Програма враховує вікові та психологічні особливості молодших школярів.

Актуальність програми пов'язана з вимогами Державного стандарту щодо використання в освітньому процесі технологій діяльнісного типу, а також потреба сучасного інформаційного суспільства у формуванні умінь працювати з інформацією початкової школи, що навчається.

Програма дозволяє реалізувати актуальні нині інтегровано-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний підходи.

Програма сприяє формуванню умінь працювати з інформацією, прищеплює навички самостійної роботи, доповнює та розширює знання, які мають школярі, дозволяє використовувати отримані знання на практиці.

Особливістю даної програми є реалізація педагогічної ідеї формування у молодших школярів вміння пізнавальної діяльності у процесі створення проектів. Знання та вміння, отримані у процесі роботи над проектами у майбутньому стануть основою для організації проектно-дослідницької діяльності на наступному етапі навчання у школі.

Мета програми: створення умов формування умінь пізнавальної діяльності через проектну діяльність.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- знайомство із структурою проектної діяльності, методами дослідження та їх застосування у власному дослідженні;
- формування умінь пізнавальної діяльності, тобто, умінь пошуку та збору інформації, обробки інформації, транслявання, зберігання та застосування у практичній діяльності;
- формування досвіду самостійної роботи над проектом;

- розвиток інтелектуального та творчого потенціалу;
- виховання інтересу до проектної діяльності.

Програма побудована на наступних принципах:

1. Принцип наступності здійснює через зв'язок позаурочної діяльності з навчальним процесом.
2. Принцип діяльності забезпечує включення кожного, хто навчається в проектну діяльність.
3. Принцип варіативності забезпечує можливість вибору індивідуального темпу у проектній діяльності.
4. Принципи безперервності та цілісності визначають механізм усунення розривів в організації проектної діяльності та приведення змісту у відповідність функціональним та віковим особливостям учнів.
5. Принцип психологічної комфортності забезпечує створення атмосфери взаємодопомоги, доброзичливості та створення успіху для кожного. Прийняття інтересів та потреб учнів.
6. Принцип спільності забезпечує спільну діяльність вчителя та учнів на всіх етапах проектної діяльності.
7. Принцип зворотного зв'язку. Усі заняття наприкінці мали рефлексію. Спільно з учнями необхідно було обговорити, що вийшло і що не вийшло, дізнатися про їхню думку, визначити їхній настрій та перспективу.
8. Принцип творчості означає максимальну орієнтацію творчий початок, набуття власного досвіду творчої діяльності.

Робота над проектами сприяє формуванню наступних умінь:

- вміння здійснювати пошук та збирання необхідної інформації для виконання завдань з використанням навчальної літератури, довідників, енциклопедій;
- вміння обробляти інформацію для отримання необхідного результату дослідження, у тому числі і для створення продукту проекту;
- вміння використовувати отриману інформацію у практичній діяльності;
- вміння транслювати та зберігати отриману інформацію.

Зміст програми було побудовано на міждисциплінарній (інтегративній) основі навчання.

Заняття були розбиті на дві основні складові, які мають теоретичний та практичний напрямки. Здебільшого практична частина роботи займала більший час занять. При цьому проектна діяльність могла мати груповий та індивідуальний характер.

Програма включає проведення дослідів, спостережень, екскурсій, засідань у класній майстерні, зустрічі із цікавими людьми.

Використовувалися такі методи роботи:

- словесні-оповідання, доповіді, повідомлення на задану тему;
- наочні демонстрації виробів, плакатів, схем, ілюстрацій, малюнків;
- практичні-виготовлення моделей, схем, виробів, плакатів.

Особливості програми:

- наявність практичної спрямованості та врахування вікових особливостей учнів;
- робота над проектами проводилася у груповій формі, що сприяло розвитку особистісних якостей;
- у зміст програми теми проектів вибиралися з урахуванням інтересів учнів, а також учні працювали над проектами вдома з батьками, що сприяло взаємодії сім'ї та школи;
- велике значення мала робота з інформацією у процесі створення проектів, що сприяло формуванню умінь пізнавальної діяльності.

Працюючи за цією програмою необхідно враховувати психолого-фізіологічні особливості молодших школярів.

Теми проектів учнів цього віку мають бути тісно пов'язані з предметним змістом. Тому значна частина навчального часу, відведеного на повторення та закріплення вивченого матеріалу, може бути використана для організації проектної діяльності.

Проблема проекту та дослідження, що забезпечує мотивацію включення до самостійної роботи, має перебувати в зоні найближчого розвитку.

Тривалість виконання проекту доцільно обмежити 1-4 тижнями.

На традиційних заняттях, починаючи з 1 класу, вчитель поступово повинен формувати у молодших школярів вміння щодо окремих елементів проектної та дослідницької діяльності (цілепокладання, формулювання питань, рефлексія, планування дій, робота з різними джерелами інформації тощо).

На цьому щаблі навчання особливу роль грають групові проекти. Індивідуальні проекти можуть бути зібрані під егідою загальної теми або форми презентації продукту (наприклад, книга, виставка, вікторина, панно тощо).

Програма складається з двох розділів:

1. Основи проектної діяльності.

2. Проектна майстерня. Робота над груповими та індивідуальними проектами.

Уся діяльність велася протягом року із опорою на основне тематичне планування програми.

Організація проектної діяльності молодших школярів має кілька етапів, які включали знайомство з етапами проекту, методами та засобами пошуку, обробки, застосування, зберігання та передачі отриманої інформації.

На першому етапі одним з головних завдань було формулювання цілей навчання та відбір змісту навчального матеріалу.

Наступні етапи організації проектної діяльності молодших школярів спрямовані формування умінь пізнавальної діяльності.

Підсумки реалізації програми можуть бути представлені через презентації проектів, участь у конкурсах з різних напрямків, виставок.

Оцінка виконаних проектів може відбуватися за такими критеріями:

- свідомість у визначенні проблеми, виборі теми проекту, визначення типу проекту, значущості виконуваної роботи;
- аргументованість запропонованих рішень, підходів та висновків;
- кількість використання нової інформації під час виконання проекту;
- рівень творчості, оригінальність виконання та подання проекту;
- обсяг та глибина знань за темою, ерудиція;
- якість доповіді: повнота представлення роботи та переконаність;

- відповіді питання: повнота, аргументованість.

Оцінюючи проект необхідно розуміти, що значущою оцінкою для учня є громадське визнання успішності. Позитивної оцінки гідний будь-який рівень досягнутих результатів.

Заплановані результати освоєння учнями програми

В результаті вивчення програми позаурочної діяльності «Всезнайки» учні отримають можливість:

- розширити, систематизувати уявлення про природні та соціальні об'єкти та явища як компоненти єдиного світу;
- визначати та висловлювати під керівництвом вчителя найпростіші, загальні для всіх правила поведінки при співпраці;
- приймати та зберігати навчальну мету та завдання;
- контролювати та оцінювати свої дії, вносити відповідні корективи у їх виконання;
- працювати за запропонованим планом;
- використовувати знаково-символічні засоби, зокрема моделювання;
- орієнтуватися у своїй системі знань: відрізнити нове від відомого, робити попередній відбір джерел інформації: орієнтуватися у потоці інформації; переробляти отриману інформацію: порівнювати та групувати об'єкти;
- перетворювати отриману інформацію з однієї форми на іншу;
- адекватно передавати інформацію та висловлювати свої думки відповідно до поставлених завдань, відображати предметний зміст та умови діяльності у мовленні;
- доносити свою позицію до інших: оформляти свою думку в усному та письмовому мовленні;
- спільно домовлятися про правила роботи групи.

Зміст програми

1. Основи проектної діяльності.

Тема 1. Ти проєктант. Твої інтереси та захоплення. Вибираємо тему проєкту.

Знайомство з поняттям «Проект». Обговорення питання, що мені цікаво. Як вибрати тему проєкту

Тема 2. Мета та завдання проекту. Розвиток умінь ставити запитання.

Знайомство з цілями та завданнями проекту. Завдання з розвитку дослідницьких умінь. Розвиток вміння бачити проблему.

Тема 3. Я виконую проект. Етапи роботи над проектом.

Ознайомлення з етапами проекту.

Тема 4. Розвиток вміння бачити проблеми. Рішення проблеми. Спостереження та спостережливість. Спостережливість як спосіб виявлення проблем.

Ознайомлення з поняттям «проблема». Розвиток вміння бачити проблему через спостереження. Знайомство з приладами для спостереження.

Тема 5. Екскурсія до бібліотеки. Вчимося обирати додаткову літературу. Збір інформації для проекту.

Навчання роботі з джерелами інформації (книги, енциклопедії, компакт-диски, Інтернет та ін.). Способи обробки отриманої інформації.

Тема 6. Організація дослідження. Знайомство з основними методами дослідження. Метод дослідження. Планування своєї роботи. Ознайомлення з основними методами дослідження. Практичні завдання використання доступних методів. Як спланувати роботу над проектом

Тема 7. Створення продукту проекту. Оформлення роботи. Як підготувати повідомлення та підготуватися до захисту.

Ознайомлення з поняттям «продукт» проекту. Як підготувати та оформити проект. Виділення головного та другорядного. Проектна майстерня. Робота над груповими та індивідуальними проектами. Розкриємо їх суть.

Тема 8-10. Екскурсія як стимулювання проектної діяльності дітей. Проект «У гості до фермера». Цей проект був короткостроковий, інформаційний. У ході реалізації проекту було проведено екскурсію на ферму. Обговорювали яка проблема існує у цій галузі. Спостерігали за роботою робітників. Учні дізналися про породу корів та вирішили знайти інформацію про них. Учні домовилися, як збиратиму матеріал. Завершився проект оформленням інформаційного стенду, а також було оформлено стінгазету про екскурсію.

Тема 11-13. Проект «Як узимку допомогти птахам».

Проект був короткостроковим, практико-орієнтованим. Завданнями проекту було розширити уявлення про зимуючих птахів нашої місцевості, провести спостереження за поведінкою та харчуванням птахів, що зимують. Учнями була вивчена інформація про птахів нашої місцевості, яку їжу краще використовувати для годівниць. Учні розподіливши ролі підготували невеликі повідомлення про зимуючих птахів. Практична частина проекту полягала у виготовленні годівниць із залученням батьків. Проект закінчився акцією «Допоможемо птахам взимку», учні біля школи розвісили годівниці і залишали їжу тобто, усвідомлювали практичну значущість своєї роботи.

Тема 14-16. Проект «У світі казок».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Школярами було вивчено інформацію про казки, підготовлено виставку малюнків «Мій улюблений казковий герой». Проект закінчився створенням збірки казок свого твору.

Тема 17-18. Проект «Новий рік біля воріт».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Завданнями проекту було знайомство учнів із поняттям листа, з правилами листування, а також знайомство із символами Нового року. Розподіливши ролі за групами, кілька учнів приготували невеликі повідомлення, за підсумками якого оформлена стінгазета «А ви знаєте?». А ще кожним учасником написано листа Діду Морозу.

Тема 19-22. Проект «Мої друзі словники».

Проект було розраховано на один місяць. Проблемою вибору цієї теми було невміння користуватися словниками відповідно до віку. Перед початком проекту з дітьми було проведено розмову про словники української мови та як правильно користуватися ними. Школярами була вивчена інформація про словники та їх призначення, розподіливши ролі учні підготували невеликі повідомлення. Практична частина проекту полягала у виготовленні власного словничка.

Тема 23-28. Проект «Солодка орфографія».

Проект був дослідницьким, груповим. Був розрахований на місяць. Проект розпочався зі збору фантиків від цукерок, на яких учні шукали орфограми, а потім за орфограмами відбирали фантики для збірки. Учні познайомилися з історією

походження фантиків, згадали орфограми вивчені у першому та другому класі. Також у процесі проекту було проведено дослідження з метою якого було з'ясувати, чи можна підвищити рівень орфографічної пильності, використовуючи фантики від цукерок. У результаті вийшов збірник, який використовувався щодо орфограм під час уроків української мови.

Тема 29-31. Проект «Книжка-малятко».

Проект був короткостроковим, інформаційним. Завданнями проекту було знайомство тих, хто навчається з історією виникнення книг, а також виховувалося дбайливе ставлення до книг. Практична частина проекту полягала у виготовленні книжки-малюка.

Тема 32-33. Проект «Друзі природи».

Проект був короткостроковим, практико-орієнтованим. Проблема проекту пов'язана із загостренням глобальних екологічних проблем сучасної цивілізації, погіршенням екологічної ситуації. Учням пропонувалося обрати одну з ділянок природного, соціального середовища найближчого оточення, який потребує захисту.

Тема 34. Міні-конференція з виконаних проектів.

Підбиття підсумків проектної діяльності. Виступи учнів зі своїми проектами. Працювали над умінням аналізувати, оцінювати та робити висновки. Було оформлено виставку «Наші проекти».

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ

Проекти за кількістю учасників:

- особистісні
- парні
- групові
- колективні

За тривалістю проведення:

- міні-проекти (1 урок)
- короткотривалі (4—6 уроків)
- середньої тривалості (1—2 тижні)
- довготривалі (у групах та індивідуально, протягом кількох місяців, року)

За тематичною спрямованістю:

- мовні
- екологічні
- етнографічні
- країнознавчі
- з прав людини
- соціологічні

Організація роботи над проектом

Створення проекту — це творчість передусім учнів, які працюють над проектом. Враховуючи рівень розвитку самостійності в дитини, педагог обирає певний характер координації.

Слід враховувати, що лише особиста зацікавленість учня в отриманні результату, позитивна мотивація вирішення проблеми проекту можуть підтримати його самостійність.

Залежно від цього допомога учителя може полягати:

- у доборі літератури та інших джерел інформації з теми;
- у формулюванні гіпотези й визначенні цілей, яких потрібно досягти;
- у показі способів і прийомів роботи зі знайденим матеріалом;
- в обговоренні зібраного матеріалу;
- у підготовці тексту виступу;
- у моделюванні, зокрема й комп'ютерному.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ УЧИТЕЛЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ

1. Робота над дослідженням методу проектів повинна бути цілеспрямованою та систематичною.

2. Робота повинна бути особистісно значущою для школяра. Необхідно допомагати учням бачити можливість реалізації своїх можливостей, спосіб саморозвитку й само- вдосконалення.

3. Учитель повинен створити середовище, атмосферу для проектної діяльності, підтримувати інтерес до цієї діяльності, ситуацію успіху.
4. Учитель повинен створити психологічний комфорт:
 - а) діти не повинні боятися припуститися помилки; б) не придушувати бажання, а підтримувати й направляти; в) дати можливість розкритися, повірити в себе кожному учневі.
5. Учитель повинен бути прикладом для дітей. Він повинен показувати своє прагнення до всього нового, бажання пізнавати світ.
6. Необхідне врахування вікових особливостей і педагогічних умов під час проектної діяльності. Проект має бути цікавим, посильним, корисним.
7. У початковій школі повинен переважати індивідуальний проект, коли дитина проходить усі етапи самостійно.
8. Успішність здійснення проектної діяльності залежить від професійної та мотиваційної готовності учителя.
9. Значна кількість проектів, одночасно організованих учителем, значно знижує їх якість.
10. Учитель повинен чітко пояснити дитині суть майбутньої роботи.
11. Батьки, які будуть допомагати дитині в роботі над проектом, так само повинні бути ознайомлені із суттю проектного методу.
12. Обсяг теоретичного матеріалу повинен бути обмеженим. Основною є практична діяльність, що дає корисні новоутворення.
13. Презентація повинна бути обмежено в часі, оригінальною. В початковій школі доцільно залучати батьків до роботи над проектом.

Комусь із дітей потрібно більше допомоги, а хтось готовий до більш самостійної роботи. Тим самим реалізується принцип індивідуалізації навчання й досягається найкращий результат. Проект, безумовно, розвиває мислення, мовлення, уміння формулювати власні думки, виступати перед аудиторією. Нерідко робота над проектом і його презентація допомагають дитині сформулювати адекватну самооцінку. Деякі діти зможуть повірити в себе, самоствердитися, а деякі, навпаки, зрозуміють, що без праці нічого не досягти. Учень вчиться працювати в колективі, брати на себе й розділяти відповідальність за вибір, вирішення питань. анізація педагогічного проекту передбачає важливі етапи.

П'ЯТЬ ЕТАПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

1. **Підготовка** (визначення мети, виду, тривалості проекту тощо).
2. **Планування** (визначення основних кроків у досягненні поставленої мети, визначення джерел, засобів збору, методів інформації, форми та засобів презентації результатів тощо).
3. **Виконання проекту** (проведення конкретної роботи або низки практичних кроків до поставленої мети, збір та аналіз інформації, оформлення результатів тощо).
4. **Презентація проекту** (проведення виховного заходу у формі усного журналу, «живої газети», свята тощо).
5. **Підбиття підсумків** виконання проекту та визначення завдань для нових проектів.

Підготовчий етап

Кожен проект повинен бути забезпечений усім необхідним: матеріально-технічною та кадровою базою, інформаційними та технологічними ресурсами, окремою класною кімнатою, де можна збиратися у вільний від уроків час.

Важливе завдання вчителя під час роботи над проектом — забезпечити зацікавленість дітей, тобто створити *мотивацію*. Мотивація — це постійне джерело енергії для самостійної діяльності та творчої активності. Для цього потрібно ще на старті проекту «занурити» дітей у проект, зацікавити проблемою, перспективою практичної та соціальної важливості.

Не менш важливо уважно поставитися до вибору *основного питання проекту*. Якщо це питання зацікавило учнів, то і проект буде успішним. Учитель пропонує *тему* проекту або надає учням можливість визначитися самостійно, тобто дійти згоди щодо теми, яка б була цікавою для всіх.

Тут можливі різні ситуації розвитку подій:

- учні цікавляться темою, яку планував учитель (або близькою до неї);
- учитель пропонує низку тем, із яких необхідно обрати одну або з'ясувати, як об'єднати ці теми в єдине ціле;
- група не дійшла остаточної згоди щодо вибору теми: слід зафіксувати пропозиції та поставити їх на голосування;
- тематика проекту не визначена, необхідно повернутися до попереднього етапу та продовжити визначення теми.

Учитель допомагає дітям зібрати якомога більше ідей для проекту та структурувати, встановивши зв'язки між запропонованими ідеями. Важливо також продемонструвати приклад проекту. Це потрібно зробити, якщо учні мають невеликий досвід роботи над проектами.

Створення плану проекту

На цьому етапі відповідно до проблеми визначається мета проекту, етапні завдання, бажані результати, складається детальний план роботи й необхідний для його виконання час, формуються групи, визначаються потреби в даних, у матеріалах чи оргтехніці. У колективному проекті організовується робота груп.

У класі можна вивісити плакат із планом (схемою) проекту. Потрібно також визначити й зафіксувати чітку структуру проекту (робота з усім класом).

Для здійснення цього слід дотримуватися такого алгоритму:

1. Створити загальну зрозумілу й чітку схему (план) проекту, над якою працює весь клас. Це необхідно для того, щоб уся наступна робота окремих груп була узгодженою.

Наприклад, схема у формі «дерева» містить усі гілки проекту, їх зв'язок (що є наслідком чого, з чим пов'язане). Така схема може доповнюватися та змінюватися під час роботи.

Якщо вчитель пропонує учням досягти певного результату, наприклад, створити плакат «Здоровий спосіб життя», то доречно запропонувати їм самим з'ясувати, які саме питання (наприклад, здорове харчування, заняття спортом) належать до основної частини, а які — до додаткової (наприклад, шкідливі звички).

2. Встановити потреби, тобто скласти список того, що учням знадобиться під час здійснення проекту та його презентації: література (довідкова) чи доступ до Інтернету; фломастери, листівки, папір тощо.

3. Сформувати групи й організувати їх роботу (у групах учні можуть додатково визначати, що необхідно для здійснення проекту чи його окремих етапів).

В одній групі зазвичай об'єднуються 3—5 учнів. Групи можуть формуватися спонтанно або за допомогою різних алгоритмів. Наприклад, учитель порахував учнів (1, 2, 3, 4, ... 1, 2, 3, 4, ...), всі учні з номером 1 утворюють першу групу, з номером 2 — другу тощо.

Можливі інші способи формування груп:

- обрати картку певного кольору: вчитель пропонує картки різних кольорів. Учні, які обрали картки одного кольору, утворюють одну групу;
- зібрати картинку: вчитель розрізає картинки (їх кількість відповідає потрібній кількості груп) на частини різної форми й розміру, змішує та роздає учням — до групи входять учні, які зібрали певну картинку;
- об'єднати дітей у групи за інтересами: до групи залучаються всі, хто любить малювати або співати, розповідати вірші тощо.

Формування груп має відбуватися з урахуванням інтересів, здібностей, взаємин між окремими учнями (зокрема, слід уникати залучення до однієї групи учнів, які ставляться одне до одного вочевидь недоброзичливо

Групи планують свою роботу й розподіляють обов'язки, визначають час, необхідний для здійснення окремих частин проекту. Тема/проблема/ завдання, що опрацьовуються групою, обговорюються й уточнюються, приймається рішення, робота групи презентується всьому класу.

Після презентації й обговорення слід додати всі зміни до наявної схеми. Кожна група опрацьовує свою частину проекту/завдання. Коментарі, пропозиції, уточнення беруться до уваги.

Група опрацьовує їх і вносить зміни до загальної схеми, а потім розміщує на плакаті в межах загальної структури проекту. Якщо кінцевий продукт роботи — плакат, газета, колаж, то доцільно зробити його макет.

Робота над проектом

Після того як робота спланована, настає час діяти. Тут учитель може взагалі «загубитися», тобто стати таким собі «маленьким спостерігачем». Діти все роблять самі. Безумовно, ступінь самостійності залежить від того, як підготовлені діти. Коли учням не вистачає знань, умінь, настає момент, доцільний для подачі нового матеріалу. Вчитель тримає під контролем хід діяльності та рівень самостійності учнів.

Основна робота над проектом здійснюється за розробленим планом (схемою). Групова робота має набути вигляду міні-проекту, який буде частиною загального проекту. Значна кількість проектів чи міні-проектів вимагає опрацювання конкретної інформації. Потрібно знаходити, аналізувати, встановлювати сенс, критично оцінювати, систематизувати, узагальнювати, коротко викладати інформацію. Тому тут є актуальним навчання із використанням технології критичного мислення.

На цьому етапі розгортається практичне розв'язання проблеми (воно може здійснюватися через внесення й обговорення індивідуальних здогадок або через колективну форму роботи — мозковий штурм). Початкові ідеї формулюються й

перевіряються, висновок (рішення) обґрунтовується. План поступово реалізується — схема проекту наповнюється конкретним змістом. Можливо, під час планування щось не було враховане, тому під час роботи відбувається доцільне її коригування. *Під час зустрічі з учнями для обміну інформацією під час роботи над проектом учитель повинен бути готовим до обговорення, ненав'язливої оцінки та корекції будь-яких пропозицій. Неприпустимо критикувати запропоновані пропозиції доти, поки не будуть висловлені всі ідеї.*

На основі роботи груп складаються доповіді, які презентуються класу. Під час презентації обговорюється та критично оцінюється діяльність і здобутки окремих груп. Успішно проведена презентація буде не лише моральним заохоченням, а й джерелом мотивації в подальшому.

Протягом усієї роботи представники кожної з груп доповідають про роботу у своїх групах усім учасникам проекту. Це необхідно для того, щоб обмінятися досвідом здійснення проекту, критично оцінити чи узгодити (попередні) результати, обговорити та внести можливі зміни до плану. Досвід якоїсь групи може бути корисним іншим учасникам, які, до того ж, повинні знати, що здійснюється в межах усього проекту.

Вибір форми презентації роботи залежить від багатьох чинників: теми, часу, типу проекту тощо. Це може бути формальне або неформальне пояснення, короткий письмовий виклад, лист, демонстрація практичних результатів, аудіо-візуальна презентація, драматизація, з використанням аудіо та відеозаписів тощо.

Залучити учасників до активної участі у презентації допоможе завдання, яке вони отримують перед початком підготовки:

1. Записати ідеї та пропозиції щодо проекту загалом.
 2. Визначити ідеї та досвід для роботи вашої групи.
 3. Визначити ідеї та досвід для роботи інших груп.
- Одним з імовірних результатів презентації роботи груп може бути перегляд початкового плану проекту та створення нового, остаточного. Коли ж проміжні презентації груп будуть схвалені, а потреби в переробці плану й поверненні до основної роботи не буде, то слід розпочати підготовку остаточної презентації.

Робота над проектом на цьому етапі має бути чітко організованою, ясно презентованою, добре написаною, акуратною та цікавою. Якщо це проект із мови, то значна увага повинна приділятися й мовним аспектам.

Важливою в роботі над проектом є допомога батьків. Проект передбачає самостійну діяльність учня, однак завдання батьків — знати суть цієї проектної діяльності, її етапів, вимог до процесу та результату виконання, щоб бути гот вими в разі потреби допомогти своїй дитині

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ, ЧИЇ ДІТИ ВКЛЮЧАЮТЬСЯ У ПРОЕКТНУ РОБОТУ В ШКОЛІ

1. Покажіть приклад дітям у своєму прагненні до нового, невідомого, прагненні вирішувати із задоволенням різноманітні проблеми та завдання.
2. Залучайте дітей до сумісного вирішення інформаційних проблем.
3. Прислухайтесь до дітей. Не залишайте їх запитання без уваги.

4. Допомогайте дітям засвоювати нові знання, але не намагайтеся все зробити замість них.
5. Поменше настанов, прямих інструкцій.
6. Не стримуйте ініціативу.
7. Не бійтеся витратити час на роботу з дитиною в бібліотеці, вдома з книжкою.
8. Не дратуйтеся.
9. Ніяких негативних суджень, якщо щось не виходить.
10. Учіть доводити справу до кінця.

Етапи роботи над проектом

1. Висунення попередніх ідей і вибору кращої з них
2. Вибір і формулювання теми проектної роботи
3. Формулювання завдань проекту
4. Розробка плану та структури виконання проекту
5. Обговорення можливих результатів
6. Складання програми виконання робіт
7. Вивчення необхідного матеріалу до теми проекту
8. Підготовка висновків за результатами роботи над проектом

Роль батьків на конкретному етапі

Допомогти дитині знайти якомога більше ідей; записати їх на аркуші паперу врозсіп, щоб не виділяти ці ідеї порядком запису у стовпці. Хай ці ідеї будуть найрізноманітнішими. Що більше ідей, то більшим буде вибір.

Допомогти обрати найкращу ідею та обґрунтувати вибір.

Може бути потрібною допомога у правильному формулюванні завдань.

Допомогти спланувати роботу із урахуванням зайнятості дитини.

Дібрати з дитиною можливі шляхи вирішення кожної з проблем; розбити обсяг роботи на невеликі частини й визначити строки виконання кожної

Допомогти скоригувати план із урахуванням особистої зайнятості дитини й допомогти створити умови для виконання цього плану

Переглянувши список літератури, батьки можуть порадити доповнити чи забрати якісь джерела, що не зовсім відповідають обраній темі. Дорослі супроводжують дитину до бібліотеки, музею, виставок, допомагають зорієнтуватися у книжкових магазинах у пошуку джерел додаткової інформації. Джерелами інформації можуть бути: опитування, бесіда, інтерв'ю, спостереження, експеримент, а також періодичні видання, Інтернет.

Готується звіт і публічна презентація

ДОПОМОГА БАТЬКІВ У СТВОРЕННІ ПРОЕКТУ

Консультують

Слідкують за виконанням плану

Вирішують оперативні питання

Допомагають з попередньою оцінкою проекту

Беруть участь у підготовці презентації

Забезпечують найоптимальніший режим роботи та відпочинку

У результаті сумісної проектної діяльності діти дізнаються багато нового одне про одного, поповнюють дефіцит спілкування з дорослими, батьками, у них формується значуще ставлення до поняття «сім'я».

Презентація проекту

Етап презентації як частина єдиної мети проектної діяльності є обов'язковим. Він необхідний для завершення роботи, аналізу зробленого, самооцінки й демонстрації результатів.

Для успішної діяльності на етапі презентації потрібно навчити дітей стисло висловлювати свою думку, логічно вибудовувати повідомлення, готувати наочність, виробляти структуровану форму викладання матеріалу. Тут учитель підсумовує, дає оцінку, допомагає зробити висновки.

Для кращої узгодженості роботи можна запропонувати представникам груп створити план презентації. Учні повинні самі обрати, в якій формі буде відбуватися презентація проекту: слайди, розміщення на стіні, відеозапис, індивідуальні доповіді, виступ групи, драматизація тощо. Діти можуть використовувати музику, освітлення, роздаткові матеріали, добирати одяг.

Підсумки проекту

Етап підбиття підсумків і оцінювання дає можливість учням навчитися оцінювати проектну роботу, її результати, а також відстежувати процес вивчення навчальної дисципліни та власні досягнення.

Оцінювати проект слід як загалом, так і окремі його етапи. Підбиття підсумків може бути індивідуальним, коли кожен учень аналізує виконання проекту самостійно, або проводиться в групах, усім класом, тобто колективно. Учитель також може підбити підсумки проекту, — це є особливо важливим тоді, коли учні лише навчаються виконувати проекти. Тут необхідно проаналізувати сильні та слабкі сторони, досягнення, труднощі, помилки, що, ймовірно, виникли під час виконання проекту, дії з їх виявлення та виправлення.

Важливо також використовувати моніторинг (відстежування) того, як просувається проектна робота протягом усього виконання. Це може відбуватися у формі обговорення, презентацій і повідомлень, заповнення певних форм самими учасниками. Зовнішнє оцінювання проводиться як учителем, так і учнями (інших груп)

**Тема досвіду: «Метод проєктів як засіб креативно - пізнавальної діяльності
молодших школярів на уроках інтегрованого інтегрованого курсу «Я
досліджую світ».**

ЗМІСТ

Розділ I. Метод проєктів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів

1.1. Актуальність і перспективність досвіду.....	2
1.2. Теоретична основа.....	3
1.3. Новизна досвіду	3
1.4. Провідна педагогічна ідея досвіду.....	4

Розділ II. Інформаційно-педагогічна модель досвіду

2.1. Мета дослідження.....	4
2.2. Тривалість роботи над досвідом.....	4
2.3. Теоретичні аспекти проєктної діяльності молодших школярів.....	5
2.4. Особливості навчальних проєктів молодших школярів.....	8

Розділ III .«Проектна діяльність як засіб креативно - пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

(з досвіду роботи)

3.1 Технологія реалізації інноваційної розробки.....	12
3.2. Результативність досвіду.....	20

Список використаної літератури

Додатки

I. Метод проєктів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів.

1.1. Актуальність і перспективність досвіду.

Реалізація цілей і завдань Нової української школи потребує оновлення та залучення сучасних освітніх технологій. Загальновідомим є той факт, що сучасний світ спілкується «мовою проєктів». Кожна людина на будь-якому етапі свого існування реалізує цілу низку життєвих проєктів. Особливо це стосується сучасної сфери професійної діяльності. Так, наприкінці ХХ ст. було вибудовано новий тип організаційної культури діяльності людини – проєктно-технологічний. Така форма людської діяльності, як проєктна, стала своєрідним атрибутом часу. Таким чином, вимоги сучасного суспільства передбачають готовність кожної людини, а надто дитини, до цього виду діяльності.

Актуальність методу проєктів значно підвищується при переході сучасної системи освіти від управління процесом освіти за кінцевим результатом до компетентнісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентнісної особистості здатної діяти осмислено, орієнтуватись у навколишньому середовищі.

Такий перехід виправданий соціальним замовленням суспільства, що стрімко змінюються і вимагає доволі стрімких змін і від системи освіти. Сучасна система освіти має визначатися наданням учням можливостей міркувати, зіставляти різні точки зору, спираючись на знання фактів, законів, закономірностей на основі власних спостережень, досвіди, умінні проєктувати, творчо і нестандартно розв'язувати навчальні проблеми, бути толерантними до інших точок зору.

Актуальність проєктної діяльності полягає у стимулюванні інтересу учнів до певних проблем у повсякденному житті, що припускають володіння деякою сумою знань, і через проєктну діяльність, що передбачає рішення однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань.

1.2. Теоретична основа.

Метод проєктів виник ще у 20-і роки минулого сторіччя в США. Він ще має назву методу проблем.

Ця технологія була запропонована і розроблена американським філософом Джоном Дьюї та його учнем В. Кілпатріком. Він запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях. Американці змогли конструктивно підійти до суті методології й усвідомити величезні переваги нових підходів. Саме тому з часу появи технології на арені педагогічної думки і дотепер вона активно використовується у практиці американської школи.

Аналіз науково-методичної літератури з питання показує, що проєктні технології реалізуються на практиці в різних варіантах (К.Баханов, В.Гузєєв, І.Єрмаков, В.Кукушин, О.Онопрієнко, О.Пехота, А.Хуторський та інші). Однак у кожній технологічній схемі є обов'язковими наступні вузли: проблема та її обґрунтування, постановка мети, завдань щодо вирішення проблеми; система поетапних заходів практичної реалізації проєкту; самоаналіз та аналіз досягнення передбачуваних результатів.

Серед провідних сучасних вчених українських педагогів-новаторів, слід віддати належне Оксані Онопрієнко. Велику цінність має її посібник «Проєкти в початковій школі»

1.3. Новизна досвіду.

Відповідно до Типової навчальної програми Нової української школи у початкових класах проводяться інтегровані тематичні тижні (1клас) та тематичні місяці (2-3клас). Що є абсолютно новим. Нами досліджена, вивчена, прорецензована їх тематика, зміст, мета. Ми дійшли висновку, що саме проєктна діяльність створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції.

Тематичний напрямок проєктів підпорядковуємо відповідно теми тематичного тижня чи місяця. Такий підхід дозволяє учням самостійно здобувати знання,

систематизувати їх, дає можливість орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

1.4. Провідна педагогічна ідея досвіду. У сучасній школі можна виділити чотири основні напрями ефективного використання проєктної технології:

- проєкт як метод навчання на уроці;
- проєктні технології дистанційного навчання;
- для формування дослідницьких навичок школярів у позаурочній роботі;
- як метод організації дослідницької діяльності вчителів.

II. Інформаційно-педагогічна модель досвіду.

2.1. Мета дослідження: описати та науково обґрунтувати один з основних прийомів організації спільної роботи- технологію проєктної діяльності.

2.2. Тривалість роботи над досвідом. Над темою «Метод проєктів як засіб креативно - пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ» працюю з 2018р.

2.3. Теоретичні аспекти проєктної діяльності молодших школярів.

Однією з особливостей Нової української школи є впровадження в освітній процес початкової школи інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Предметом вивчення на інтегрованому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах, широке використання міжпредметних зв'язків при різнобічному розгляді однопланових об'єктів; своєрідна структура, методи й прийоми, які сприяють його організації та реалізації поставлених цілей .

Серед таких активних діяльностей - метод проєктів у процесі викладання інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проєктна технологія є таким видом творчої діяльності молодших школярів, коли вони під керівництвом учителя або самостійно мають змогу навчитися

наповнювати змістом свою навчальну діяльність у процесі роботи над обраним проектом.

Проект – мета, яку дитина зрозуміла, прийняла, реалізувала у процесі діяльності. Слово «проект» походить від латинського «кинутий вперед», тобто це задум, план для досягнення поставленої мети.

Навчальний проект – це сукупність завдань, проблеми, яку потрібно вирішити, способів її вирішення, форм організації взаємодії учнів з учителем і один з одним, самої діяльності і, нарешті, аналізу результату і співставлення його з попередньою гіпотезою.

Мета проєктного навчання:

1. Сприяти підвищенню особистої впевненості у кожного учасника проєкту.
2. Надихати на розвиток комунікативності та уміння співпрацювати.
3. Забезпечити механізм розвитку критичного мислення дитини, уміння шукати шляхи вирішення проблеми.
4. Розвивати в учнів дослідницькі уміння (виявлення проблем, збір інформації), спостережливість, уміння висувати гіпотези, узагальнювати, розвивати аналітичне мислення.

Створення проєкту – це творчість у першу чергу учнів, які працюють над проектом. Враховуючи рівень розвитку самостійності у дитини, педагог обирає певний характер координації. Слід враховувати, що тільки особиста зацікавленість учня в триманні результату, позитивна мотивація вирішення проблеми проєкту можуть підтримати його самостійність.

В основу класифікації проєктів можна покласти декілька ознак.

За домінуючим видом діяльності проєкти поділяються наступним чином:

- дослідницький проєкт (це найскладніший проєкт, обрана тема повинна бути актуальною, а мета – чіткою);
- пошуковий проєкт (анкетування, складання таблиць, діаграм);
- творчий проєкт (результатом такого проєкту можуть бути: газета, літературна збірка, відеофільм, свято, вистава тощо);

- рольовий або ігровий проєкт (розподіляються ролі, наявні елементи костюмів, створюється певна ігрова ситуація).

Дії учителя при організації проєктного методу:

- допомагати учням визначити мету діяльності;
- рекомендувати джерела отримання інформації;
- розкривати можливі форми діяльності;
- сприяти прогнозуванню результатів проєкту, що виконується;
- створювати умови для активності школяра;
- бути партнером;
- допомагати учню оцінити отриманий результат.

Дії учня можна охарактеризувати так:

1. Визначати мету своєї діяльності;
2. Відкривати нові знання;
3. Експериментувати;
4. Обирати шляхи вирішення проблем, які виникають в ході роботи над проєктом;
5. Нести відповідальність за свою діяльність.

Для успішних занять проєктною діяльністю необхідна наявність певних умов:

- бажання самої дитини,
- сприятливе середовище,
- грамотний доброзичливий викладач-консультант.

Без цього проєктна діяльність буде формальною, нецікавою для учня та неплідною. У початковій школі проєкти – це зазвичай не індивідуальна, а сімейна діяльність, оскільки дитина є обмеженою у засобах та інструментах пошуку, збору та обробки інформації. Тому, робота над методом здійснюється під керівництвом учителя та батьків. Але батьки повинні постійно пам'ятати, що суть проєкту – це формування самостійності дитини у пошуку інформації, обробці даних, а не у тому,

хто зробить його краще чи ефектніше. Батьки не повинні брати на себе більшу частину роботи, інакше губиться сама ідея цього методу. А ось допомога порадою, інформацією, виявлення зацікавленості з боку батьків – важливий фактор підтримки, мотивації і забезпечення самостійності школярів. Особливо неоціненною є допомога батьків, коли діти роблять перші кроки у роботі над проектом. Тому слід наголосити батькам, що вони виконують лише роль помічника – допомогти знайти разом інформацію у книгах, зводити до бібліотеки, пошукати в Інтернеті, допомогти відібрати найголовніше, допомогти охайно оформити результати пошуку. Головне слово для батьків «допомогти», але не «зробити замість». Краще тоді не робити зовсім, ніж зробити замість дитини.

Комусь із дітей потрібна більша допомога, а хтось готовий до більш самостійної роботи. Тим самим реалізується принцип індивідуалізації навчання і досягається найкращий результат.

Проект, безумовно, розвиває мислення, мовлення, вміння формулювати свої думки, виступати перед аудиторією. Нерідко робота над проектом і його презентація допомагають дитині сформувати адекватну самооцінку. Деякі діти зможуть повірити у себе, самоствердитися, а деякі, навпаки, зрозуміють, що без праці нічого не досягти. Учень вчиться працювати в колективі, брати на себе і розділяти відповідальність за вибір, вирішення питань.

2.4. Особливості навчальних проєктів молодших школярів

Вік накладає природні обмеження на організацію проєктної діяльності молодших школярів, однак розпочинати залучати дітей до неї варто обов'язково. Справа у тому, що саме у молодшому шкільному віці закладається цілий ряд ціннісних установок, особистісних якостей та ставлень. Якщо ця обставина не враховується, якщо це вік сприймається як «прохідний» для методу проєктів, то порушується послідовність між етапами розвитку навчально–пізнавальної діяльності учнів і значній частині школярів так і не вдається пізніше досягти бажаних результатів у даній діяльності.

Теми дитячих проєктних робіт краще обирати зі змісту навчальних предметів або із близьких до них галузей, тому що для проєкту потрібна особистісно і соціально – значуща проблема, яка знайома молодшим школярам і має для них самих значення. Проблема проєкту або дослідження, яка забезпечує мотивацію включення школярів у самостійну роботу, повинна бути в галузі пізнавальних інтересів учнів і знаходитися в зоні їх найближчого розвитку. Тривалість виконання проєкту доцільно обмежити одним уроком (можливо, спареними уроками) або одним – двома тижнями у режимі класно – позакласних занять. Крім того, важливо ставити разом з учнями і навчальні цілі для оволодіння прийомами проєктування як загально навчальними вміннями. Наприклад, можна поставити дітям такі запитання: Які вміння знадобляться для виконання цього проєкту? Чи володієте ви цими вміннями в достатній мірі? Яким чином ви зможете здобути необхідні вам вміння? Де ще ви зможете пізніше застосовувати такі вміння?

Багато уваги від учителя вимагає і процес осмислення, цілеспрямованого здобування і застосування школярами знань, потрібних у тому чи іншому проєкті. Від учителя при цьому вимагається особлива тактовність, делікатність, щоб не «нав'язати» учням інформацію, а спрямувати їх самостійний пошук, наприклад: Чи все ви знаєте, щоб виконати даний проєкт? Яку інформацію вам треба отримати? До яких джерел слід звернутися (Інтернет, довідники, художня література, підручники)?

Доцільно у процесі роботи над проєктом проводити з молодшими школярами екскурсії, прогулянки – спостереження, соціальні акції. У цьому контексті цікавими є опитування, інтерв'ю з особами, для яких призначено дитячий проєкт.

Особливої уваги у початковій школі потребує завершальний етап проєктної діяльності – презентація (захист) проєкту. Для цього треба допомогти учням провести самоаналіз роботи, потім допомогти оцінити процес проєктування за допомогою запитань. Також діти потребуватимуть допомоги при підготовці презентації. Захист проєкту – завершальний етап його виконання, коли учні звітують про проведenu ними роботу. Як правило, він здійснюється у формі

виставки тих виробів, які вони створили. Крім того, іноді доцільно просити дітей підготувати невеликі виступи з розповіддю про свій проєкт.

Після захисту проєкту виготовлені вироби можна подарувати членам родин учнів, можна передати у дитячий садок. Важливо, щоб діти відчули, значущість своєї роботи, атмосферу свята від того, що вони принесли людям радість.

Дуже важливе питання – оцінювання виконаних проєктів, яке має носити стимулюючий характер. Школярів, які досягли особливих результатів, можна відзначити дипломами або пам'ятними подарунками, при цьому у початковій школі має бути заохоченим кожен учень, який взяв участь у виконанні проєкту. Не варто перетворювати презентацію у змагання із присудженням місць. Краще виділити декілька номінацій і зробити так, щоб кожен проєкт «переміг» у якійсь номінації. Наприклад, можуть бути наступні номінації: «Пізнавальний проєкт», «Потрібний проєкт», «Пам'ятний проєкт», «Яскравий проєкт», «Веселий проєкт» тощо. Окрім особистих призів можна приготувати спільний приз для усього класу за успішне завершення. Це може бути похід до лісу, на виставку, в музей, на екскурсію і т.д.

План проведення проєкту

I етап

- Визначення теми.
- Обговорення.
- Формулювання проблемних питань.
- Формування груп, висунення гіпотез вирішення проблем.
- Обговорення плану роботи учнів.
- Обговорення можливих джерел інформації, питань захисту авторських прав.

II етап

- Вибір творчої назви проєкту.
- Самостійна робота учнів з обговорення завдання кожного в групі.

III етап

- Самостійна робота груп по виконанню завдань.

IV етап

- Підготовка учнями звіту про виконану роботу.

V етап

- Захист отриманих результатів та дослідів.

Побудова роботи над проєктом

1. Проблема, на вирішення якої спрямовано проєкт.
 - Чому він потрібен?
 - Яку проблему буде вирішувати?
 - Як школярі будуть залучені до участі у роботі?
2. Загальна мета проєкту. і завдання.
 - Мета – це те, що бажаєте отримати в результаті.
 - Завдання – це конкретна частина мети, яку треба буде реалізувати, це дії, за допомогою яких буде досягнуто мету .
3. Плановані результати проєкту.
 - Чітко опишіть, що буде отримано.
 - Кому це буде корисно?
 - Якою буде ваша вигода від участі?
4. Діяльність в рамках проєкту.
 - Що треба робити, щоб досягти описаних результатів і вирішити проблему?
 - Які конкретні дії треба виконати для вирішення проблеми?
 - Які ресурси будуть використані?
 - Що буде відбуватися в рамках даного проєкту?
5. Висновки при виконанні.
 - Від чого може залежати результат?
 - Як результати даного проєкту можуть бути використані іншими?

Паспорт проєктної роботи

- Назва проєкту
- Керівник проєкту
- Навчальні дисципліни, близькі до теми проєкту
- Склад проєктної групи (прізвища учнів, клас)
- Тип проєкту

Можливі результати проєктної діяльності

- проєкт – спостереження
- проєкт – оповідання
- фантастична історія
- музичне оповідання
- виготовлення листівок, іграшок, сувенірів
- екологічна колекція
- макет
- модель
- фотоальбом
- креслення
- екскурсія
- карта
- книжка-розкладка
- музична підбірка
- наочні посібники
- плакат
- реферат
- серія ілюстрацій
- казка
- довідник
- сервісний проєкт
- мальований фільм
- слайд-фільм
- реклама
- буклет
- мультимедійна презентація
- гербарій
- альбом
- журнал
- колаж

- стінгазета
- сценарій свята
- навчальний посібник

III. Проєктна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

3.1. Технологія реалізації інноваційної розробки.

На основі нового Державного стандарту початкової освіти затверджено дві типові освітні програми: НУШ 1 (під керівництвом О.Савченко) та НУШ 2 (під керівництвом Р.Шияна). Курс «Я досліджую світ» поєднує навчальний зміст кількох освітніх галузей. За типовою програмою НУШ 1 таких галузей три: *природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна*. За типовою освітньою програмою НУШ 2 таких галузей сім: *мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережувальна, громадянська та історична, інформатична*.

Основною освітньою галуззю в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» визначено природничу освітню галузь. Природнича освітня галузь гармонійно інтегрується майже з усіма освітніми галузями, визначеними у Державному стандарті початкової освіти, бо природа є одним із найцінніших чинників розумового, патріотичного, трудового, естетичного розвитку особистості дитини.

Навчальний курс «Я досліджую світ», у якому інтегруються 3 або 7 освітніх галузей (відповідно до обраної типової освітньої програми), володіє великими можливостями для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Це зумовлено тим, що його вивчення ґрунтується на безпосередніх дитячих спостереженнях за навколишніми явищами та об'єктами природи, елементарних дослідженнях які проводять учні.

Назва інтегрованого курсу зорієнтовує вчителя на організацію дослідницької діяльності здобувачів початкової освіти. Кожному вчителю відомо, що молодші школярі надзвичайно допитливі, а тому дослідницький інтерес молодшого школяра при ознайомленні з багатогранністю навколишнього світу визначається наявністю

таких запитань до вчителя, які потребують передусім встановлення причинно-наслідкових зв'язків і розкриття закономірностей.

Організуюючи проектну діяльність у початковій школі, учитель має враховувати вікові й психолого-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Дитина молодшого шкільного віку має невеликий життєвий досвід, тому і коло соціально значущих проблем, з якими вона могла мати справу, вузьке, її уявлення про такі проблеми мало диференційовані, однопланові. Проблема проекту, яку ми пропонуємо молодшому школяреві, має бути соціально детермінованою та знайомою і цікавою для нього. Тому теми дитячих проектних робіт краще вибирати із змісту навчальних предметів або із близьких до них галузей.

У 1 класі тематичні дні або проектні уроки носять ігровий, інформаційний та практичний характер, а за терміном – короткочасний. У початкових класах є тематичні тижні. Часто ми проводили проектні дні відповідно теми тематичного тижня. Такі проекти за часом були короткотривалими або середньотривалими, враховуючи вікові особливості дітей. Часто співпадають теми з різних предметів. Тоді такі уроки об'єднуються і тема розглядається різними засобами образотворення.

Приклади проектів, які ми створили:

«Золоті фарби осені»

«Моя родина»

«Світ тварин»

«Край, де я живу»

«Зимова казка»

«Наші друзі птахи»

«Весняна мозаїка»

«Літо наступає»

На початку 1 класу практикуємо короткотривалі проекти на уроках ЯДС, де учні самі обирають спосіб презентації своєї роботи (об'єднуються у творчі групи). Матеріали спочатку готую сама, згодом допомагають батьки, а пізніше – підбирають учні. Також проводжу уроки – презентації, на яких діти виступають у ролі

дослідників, пошуковців, науковців та ін.. Маленьким школярам дуже подобається демонструвати досліди, проводити дослідження, виступати в ролі учителя. На наступному занятті мікрогрупи часто змінюються, забезпечуючи таким чином саморегуляцію навчального процесу. Ефективність навчання в малих групах залежить від того, наскільки кожний усвідомить важливість роботи разом та взаємодії через взаємодопомогу. Це може бути досягнуто шляхом впровадження п'яти базових елементів у досвід малих груп: позитивна взаємозалежність; особиста відповідальність; взаємодія "обличчям до обличчя"; груповий процес; соціальні навички. Ці елементи стають інструментом для вирішення проблем, пов'язаних з роботою груп. Якщо коопероване навчання здійснюється ефективно, слід очікувати: підвищення самооцінки; збільшення досягнень, соціальної підтримки; закріплення навичок взаємодії; розвитку внутрішньої мотивації; зростання активності; кращого ставлення до вчителів, навчального закладу; позитивного психологічного контролю з боку колективу та самоконтролю. Практично, це навчання в процесі спілкування учня із своїми ровесниками, учня з учителем, в результаті якого виникає необхідний контакт, а також соціальне спілкування, оскільки у ході його учні виконують найрізноманітніші ролі - лідера, організатора, експерта, дослідника.

Учні отримують реальні можливості для самовираження, реалізації творчого потенціалу, виявлення лідерських якостей.

У процесі роботи над проектом проводжу екскурсії, прогулянки – спостереження, соціальні акції. Особлива увага приділяється завершальному етапу діяльності – презентації (захисту) проекту. Часто це проходить у формі інтегрованих уроків зі створенням презентацій.

Результатом спільної діяльності можуть стати такі проекти:– спостереження, оповідання, фантастична історія, виготовлення листівок, іграшок, сувенірів, екологічний проєкт, слайд – фільм, реклама, мультимедійна презентація, гербарій, альбом, журнал, в тому числі й електронний, колаж, книжка – розкладка, музична добірка, наочні посібники, серія ілюстрацій, казка, фотоальбом, екскурсія, сценарій свята.

До роботи залучаю батьків, адже участь у проєктній діяльності – складна праця для молодших учнів. Таким чином відбувається залучення батьків до організації практичної діяльності разом з дітьми, до підготовки шкільних свят і ранків, виготовлення газет, створення рукописних журналів, організації екскурсій, походів. Мультимедійні презентації, консультації, анкетування дають можливість більш повно і доступно донести інформацію до батьків

Таблиця 3.1

Приклади виконаних проєктів:

<i>Тема проєкту</i>	<i>Провідна діяльність</i>	<i>Освітній продукт</i>
<i>«Твій друг - книга»</i>	<p><i>Пошуково-пізнавальна діяльність</i></p> <p><i>Досліджували історію виникнення книги;</i></p> <p><i>Збирали прислів'я і приказки про книгу;</i></p> <p><i>Проводили конкурс на кращу закладку;</i></p> <p><i>Дізналися як твориться книга;</i></p> <p><i>Відвідали сільську бібліотеку;</i></p> <p><i>Організували у класі “Книжкову лікарню”</i></p> <p><i>Провели акцію “Подаруй бібліотеці власну книжку!”</i></p>	<p><i>Альбом «Книга - кращий друг»</i></p> <p><i>(прислів'я, загадки про книгу)</i></p> <p><i>Лепбук «Твій друг - книга»</i></p>

«Наші права»	Ознайомлювально-інформаційна	Плакат «Права дитини»
«Весняна мозаїка»	Пошуково-дослідницька Дослідження змін в природі весною (екскурсія в природу), провели пошукову дослідницьку роботу по ознайомленню з першоцвітами, досліджували життя лелек.	Створення тематичної дошки «Весна», створення макету весняного дерева, «малювання» першоцвітів Лего-конструктором, виготовлення мега – аплікацій лелеки
«Їжа»	Дослідницька. Учні протягом тижня досліджували ознаки овочів і фруктів, відгадували загадки, слухали казки, малювали ілюстрації, знайомились із стравами української кухні та стравами інших народів	Колажі «Вітаміни у продуктах» «Українські страви та страви інших народів», оформлення тематичної дошки «Здорова та шкідлива їжа»

<i>«Народні промисли України»</i>	<i>Прикладна</i>	<i>Виставка робіт</i>
-----------------------------------	------------------	-----------------------

Чим дорослішими стають діти, тим складнішим стає вид діяльності – проєкти стають дослідницького та творчого типу. У 3 – 4 класах проводжу тематичні уроки та тижні, адже учні вже більш самостійні, практичні, краще сприймають нове, прагнуть до створення нового, або до вдосконалення існуючого, можуть добре працювати у групах. Тому проєкти проходять ефективніше, а мета їх одна – досягти високих результатів.

У третьому класі розробила серію уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», які спрямовані на дослідницьку та пошукову роботу.

Такі заняття учням дуже подобаються, бо вони виступають у ролі дослідників, відчувають свою значущість, передбачають результати роботи, працюють у групах.

Приклади проєктів у 3-4 класах: «Природа навколо нас», «Сонце», «Повітря», «Вода», «Ґрунт», «Рослини», «Тварини», «Видатні українці», «Зимові свята», «Зима», «Соняшники», «Калина», «Вербові котики» та інші. Це інформаційні, навчальні та пошукові короткотривалі і середньотривалі. Часто проєкт розпочинаємо створювати за методом асоціативного куща і учні можуть вибрати той об'єкт дослідження чи те завдання, яке їм найбільш цікаве. Мої учні шукають різноманітні матеріали, проводять дослідження, із задоволенням презентують свою роботу. Єдина складність, що вони ще не в повній мірі можуть оформити матеріали. Учням подобається працювати у групах, проводити експерименти, дослідження на уроках ЯДС, а потім створювати колективні композиції на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва. Такі заняття учням дуже подобаються, бо вони виступають у ролі дослідників, відчувають свою значимість, передбачають результати роботи, працюють у групах.

Нещодавно учні нашого класу закінчили проєкт-дослідження. «Наша школа». Учні провели велику пошукову роботу, вивчаючи історію рідної школи. Результат проєкту (портфоліо) поповнив матеріали шкільного музею.

Мої вихованці вчаться здійснювати спостереження, брати інтерв'ю, систематизувати та узагальнювати отриману інформацію, висувати гіпотези, робити аргументовані висновки. Участь у роботі над колективними або індивідуальними проєктами сприяє формуванню в молодших школярів уміння підбирати та аналізувати інформацію, працювати з енциклопедіями, довідниками, спеціальною літературою, присвяченою різним формам життя й діяльності людини, галузям техніки, науковим відкриттям, використовувати можливості інформаційних технологій.

ВИСНОВКИ

Метод проєктів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетенції.

Уважаю, що під час проєктної діяльності, починаючи з молодшого шкільного віку, діти набувають таких вмінь і навичок, як: самостійно знаходити спосіб здобуття знань, формулювати запитання до вчителя з метою отримання інформації, знаходити декілька варіантів розв'язання проблеми, висунення власної гіпотези; в учнів розвиваються прагнення до творчості та саморозвитку, бажання і здатність самостійно вчитися.

Учні застосовують знання, здобуті під час проєктної діяльності, на уроках, у всеукраїнських інтерактивних конкурсах, олімпіадах.

Крім того, учні вчаться відстоювати свою власну думку, водночас знаходячи компроміс, підтримувати інших під час виступу. Поліпшуються відносини у колективі.

Технологія дає змогу дитині та її вчителю піднятися на вищий рівень розвитку і повірити у свої можливості.

Проєкти допомагають стимулювати нові навички XXI століття, яких вимагає сучасне суспільство. Вони навчають учнів швидко та безболісно адаптуватися до змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башинська Т.В. Проектувальна діяльність-основа взаємодії вчителя та учнів // Початкова школа.-2003.-№ 6,7.
2. Гільберг Т.Г, Тарнавська С, Павич Н. Методичний посібник. Нова українська школа. Методика навчання інтегрованого інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ . Генеза, 2019 с.209-214.
3. Гусь І.М., Калмиков І.В. Метод проектів // Управління школою, 2005.
4. Забродська Л.М., Онопрієнко О.В. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя. Науково-методичний посібник.-Х.: Основа, 2007.
5. Кондратюк О.М. Проекти в початковій школі. Шкільний світ, 2012.
6. Мартиненко В.О. Твоя планета Земля. Книга для читання про природу для молодших школярів. -ІНТЕРПРЕС ЛТД, 1998.
7. Метод проектів // Початкова освіта. Методичний порадник.- 2006.-№ 16.
- 8.Мельник С.А. , Гезей О.М.; за аг. Ред.. Покроєвої Л.Д. Якісний урок у початковій школі: методичні рекомендації молодому вчителю/- Харків: Харківська академія неперервної освіти,2016.с.80.
8. Окул М.П, Пашковська Н.І. Метод проектів в дії // Завуч.- 2005.-№ 9.-с. 11- 14

**Цікаві завдання на розвиток пізнавальної діяльності у процесі
споглядально-ігрової діяльності учнів початкових класів**

Вправа «Поглянь на світ іншими очима».

Прочитайте дітям невелике оповідання: Вранці небо вкрилося чорними хмарами, пішов сніг. Великі снігові хлоп'я падали на будинки, дерева, тротуари, газони, дороги... Завдання: продовж оповідання кількома способами: ти просто гуляєш на дворі з друзями; ти водій вантажівки, що їде по дорозі; ти ворона, що сидить на дереві; зайчик у лісі.

Вправа «Скільки значень має предмет?»

Завдання: знайти якомога більше варіантів нетрадиційного, але реального використання предмета (цеглина, газета, крейда, олівець, паперова коробка тощо).

Вправа «Спостереження очевидного».

Дитині пропонується розглянути будь-який добре знайомий їй об'єкт і сказати, що бачать її очі в цю хвилину. Потім поговоріть із дитиною про те, яку інформацію з минулого досвіду ви можете розповісти про цей об'єкт.

Гра «Чарівні перетворення»

На основі цієї гри можна провести розумовий експеримент. Ми вивчаємо, як стихія вогню впливає на зміни фізичних властивостей води. Один із дітей виконує роль Вогню, інші – крапельки води, що в холоді замерзають. Коли Вогонь далеко, вони рухаються повільно та перетворюються на крижані кульки. Коли Вогонь близько, вони рухаються швидше, випаровуються, стають невидимими (присідають).

Проблемні задачі Д. Фрімена:

Що можна зробити з аркуша паперу? Що буде, якщо всі стануть вище за зростом? На якого звіра схоже небо, що темнішає перед грозою? Чому металеву пружину можна порівняти з надією? Якщо б озеро було б столом, чим були б човни?